

NARODOWY BANK POLSKI
DEPARTAMENT SYSTEMU PŁATNICZEGO

OCENA FUNKCJONOWANIA POLSKIEGO
SYSTEMU PŁATNICZEGO W II PÓŁROCZU 2009 ROKU

MARZEC 2010 R.

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	2
STRESZCZENIE	3
I. INFORMACJE WSTĘPNE	5
II. SYSTEMY RTGS (SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP)	6
III. SYSTEMY KRAJOWEJ IZBY ROZLICZENIOWEJ S.A.	17
IV. PRZYGOTOWANIA NBP I POLSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO DO SEPA	22
V. POZIOM ROZWOJU OBROTU BEZGOTÓWKOWEGO W POLSCE	24
VI. KARTY PŁATNICZE	27
VII. OSZUSTWA W ZAKRESIE ROZLICZEŃ PIENIĘŻNYCH PRZEPROWADZANYCH ZA POŚREDNICTWEM BANKÓW	29
VIII. DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ NBP W ZAKRESIE NADZORU NAD SYSTEMAMI PŁATNOŚCI ORAZ SYSTEMAMI AUTORYZACJI I ROZLICZEŃ PROWADZONYMI PRZEZ NIEBANKOWYCH AGENTÓW ROZLICZENIOWYCH	30
IX. SYSTEMY ROZRACHUNKU PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	31
X. ZAGADNIENIA PRAWNE DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO	35
XI. POZOSTAŁE DZIAŁANIA DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO	38

STRESZCZENIE

Funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2009 r. należy ocenić pozytywnie.

W zakresie funkcjonowania polskich systemów RTGS podkreślić należy wzrost liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w stosunku do poprzedniego półrocza odpowiednio o ok. 11% i 9%. Stanowi to powrót do wcześniej występującej tendencji wzrostowej, która miała miejsce w relacji do II półrocza 2008 r. (pojedynczy spadek zanotowano w I półroczu 2009 r.). Z kolei w systemach RTGS obsługujących płatności w euro (SORBNET-EURO i TARGET2-NBP) odnotowany został nieznaczny przyrost liczby zrealizowanych transakcji (o ok. 4%) przy jednoczesnym spadku ich wartości (o ok. 10%).

W systemach płatności detalicznych ELIXIR i EuroELIXIR w II półroczu 2009 r. nastąpił, w stosunku do poprzedniego półrocza, wzrost liczby i wartości zleceń zrealizowanych w tych systemach (w systemie ELIXIR odpowiednio o ok. 3% i 8%, zaś w systemie EuroELIXIR o ok. 19% i 23%). Minione półrocze, co pokazują ww. wskaźniki, było w systemie EuroELIXIR okresem dynamicznego rozwoju, a zarazem stanowiło przełom pod względem struktury rozliczanych płatności, ponieważ po raz pierwszy udział liczby poleceń przelewu SEPA (SEPA Credit Transfer – SCT) w ogólnej liczbie płatności rozliczanych w systemie EuroELIXIR przekroczył połowę, osiągając w grudniu 2009 r. poziom prawie 60%. Pozytywny wpływ na taką tendencję ma niewątpliwie rosnąca liczba banków przystępujących do grona uczestników rozliczeń w systemie EuroELIXIR w zakresie poleceń przelewu SEPA.

W zakresie dotyczącym kolejnego instrumentu płatniczego w standardzie SEPA, tj. polecenia zapłaty SEPA (SEPA Direct Debit – SDD), które w krajach UE może być rozliczane od dnia 1 listopada 2009 r., podkreślić należy, iż polskie środowisko bankowe nie wyznaczyło daty uruchomienia obsługi SDD, głównie ze względu na brak zapotrzebowania na ten instrument wśród klientów polskich banków, skłaniając się w kierunku implementacji tego produktu dopiero w momencie przystąpienia Polski do strefy euro. Z tego względu Zarząd Narodowego Banku Polskiego w sierpniu 2009 r. podjął decyzję o nieprzystępowaniu NBP do schematu SDD, a tym samym o nieoferowaniu polskim bankom usługi pośrednictwa w rozliczaniu SDD przez system STEP2.

W związku z upływem, z dniem 1 listopada 2009 r., terminu implementacji do krajowych porządków prawnych dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, za niepokojący należy uznać fakt braku uchwalenia do chwili obecnej ustawy wdrażającej ww. dyrektywę do prawa polskiego.

W obszarze dotyczącym poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w II półroczu 2009 r. podkreślić należy wzrost liczby rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych o 2,6 mln do poziomu 31,7 mln (jest to wzrost w ciągu półrocza o ok. 9%). Wzrost liczby rachunków bankowych osób fizycznych ma szczególne znaczenie z punktu widzenia wzrostu ubankowienia polskiego społeczeństwa, co potwierdzają wyniki dwóch niezależnych badań, przeprowadzonych przez NBP w 2009 r., które wykazały, iż 77 - 78% osób posiada dostęp do własnego lub wspólnego konta w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej. Wyniki te wskazują na duży wzrost ubankowienia w stosunku do wyników badań przeprowadzonych w latach wcześniejszych (w 2006 r. ubankowienie w Polsce szacowano na 48%, w 2007 r. na 68,4%).

Utrzymująca się tendencja wzrostowa w zakresie liczby wydanych kart kredytowych oraz terminali POS potwierdza, że rynek kart płatniczych to najbardziej dynamicznie rozwijający się segment rynku rozliczeń detalicznych. Ponadto, na podkreślenie zasługuje fakt, iż w II półroczu 2009 r. – w stosunku do poprzednich półroczy - po raz pierwszy udział liczby transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie płatności dokonanych kartami płatniczymi przekroczył połowę i stanowił ok. 52%. Pozytywnym zjawiskiem jest również spadek liczby i wartości operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi.

W zakresie działań podejmowanych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności i systemami autoryzacji i rozliczeń prowadzonymi przez niebankowych agentów rozliczeniowych, w minionym półroczu Prezes NBP wydał zgody na prowadzenie dwóch kolejnych systemów autoryzacji i rozliczeń.

W obszarze związanym z funkcjonowaniem systemów rozrachunku papierów wartościowych podkreślić należy przyjęcie przez Radę Nadzorczą Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. w grudniu 2009 r. „Strategii KDPW S.A. na lata 2010-2013”, która jest ukierunkowana na budowę pozycji regionalnej oraz konkurencyjności KDPW S.A. na arenie międzynarodowej. W minionym półroczu istotne z punktu widzenia funkcjonowania systemów rozrachunku papierów wartościowych było również wejście w życie z dniem 21 października 2009 r. ustawy z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw. Na mocy tej ustawy Prezes NBP otrzymał nowe kompetencje, umożliwiające wspomaganie Komisji Nadzoru Finansowego w sprawowaniu nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych. Ponadto, w systemie rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez KDPW S.A., w sierpniu 2009 r. wdrożono nowy system informatyczny obsługujący rozliczenia i rozrachunek papierów wartościowych, wzbogacony o nowe, kolejne funkcjonalności.

I. INFORMACJE WSTĘPNE

Departament Systemu Płatniczego Narodowego Banku Polskiego przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w II półroczu 2009 r.

W celu polepszenia jakości prezentowanego materiału, począwszy od niniejszej Oceny, będzie ona wzbogacona o dwa dodatkowe, ostatnie rozdziały („Zagadnienia prawne dotyczące systemu płatniczego” oraz „Pozostałe działania na rzecz systemu płatniczego”), które będą miały charakter fakultatywny i w związku z tym zamieszczane będą jedynie w sytuacji zaistnienia wydarzeń lub faktów, które w rozdziałach tych powinny zostać uwzględnione. Ponadto, w niniejszym materiale prezentowane są po raz pierwszy dane dotyczące dostępności systemów SORBNET, SORBNET-EURO, TARGET2-NBP, ELIXIR i EuroELIXIR, zaś ogólna ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w danym półroczu, zawierana dotychczas na końcu dokumentu w „Podsumowaniu”, począwszy od niniejszej Oceny, będzie zamieszczana na początku, w części zatytułowanej „Streszczenie materiału”. W celu zwiększenia czytelności Oceny i łatwiejszego wyszukiwania informacji z poszczególnych obszarów funkcjonowania polskiego systemu płatniczego, na początku materiału zamieszczany będzie dodatkowo spis treści.

Prezentowany materiał, podobnie jak poprzednie, zawiera półroczną informację o:

- 1) funkcjonowaniu systemów RTGS, prowadzonych przez NBP,
- 2) funkcjonowaniu systemów ELIXIR i EuroELIXIR, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- 3) przygotowaniach polskiego sektora bankowego do SEPA,
- 4) poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce,
- 5) rynku kart płatniczych,
- 6) oszustwach dokonanych w zakresie rozliczeń pieniężnych przeprowadzanych za pośrednictwem banków,
- 7) działaniach nadzorczych podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności oraz systemami autoryzacji i rozliczeń,
- 8) systemach rozrachunku papierów wartościowych prowadzonych przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. i NBP.

II. SYSTEMY RTGS (SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP)

W II półroczu 2009 r. najważniejszymi działaniami, związanymi z prowadzonymi przez NBP systemami RTGS, były:

- 1) zmiany funkcjonalne w systemach SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP,
- 2) aktualizacja dokumentacji prawnej NBP, w tym zmiany regulacji wewnętrznych NBP, dotyczących funkcjonowania systemów SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP,
- 3) prace analityczne dotyczące systemów SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP.

Ad 1)

W dniu 23 listopada 2009 r. w systemie TARGET2-NBP miało miejsce wdrożenie nowej wersji oprogramowania platformy SSP (*SSP release 3.0*), które zostało zsynchronizowane z wprowadzeniem przez SWIFT tzw. *standards release 2009*. Zmiany wprowadzone w wersji 3.0 platformy SSP obejmowały zatem w szczególności zmiany wynikające z konieczności dostosowania funkcjonalności platformy SSP (modułów PM i HAM) do obsługi wprowadzonego w ramach *SWIFT standards release 2009* nowego standardu komunikatu SWIFT FIN, tj. komunikatu MT202COV¹, a także z propozycji zmian funkcjonalnych zgłoszonych przez użytkowników systemu (jako tzw. *change requests*) dotyczących głównie modułów PM i ICM. Wprowadzone zmiany uwzględniały także m.in. usunięcie funkcjonalności związanych z systemem TARGET1 (w związku z zakończeniem procesu migracji) oraz obejmowały drobne poprawki informatyczne (*bugs*) w wybranych modułach platformy SSP. W ramach *SSP release 3.0* wdrożone zostały także zmiany w modułach statystycznych oferowanych na platformie SSP, tj. w module CROSS (obowiązkowym dla banków centralnych) oraz w modułach opcjonalnych CRAKS1, CRAKS3 i CRISP.

Wdrożenie nowej wersji platformy SSP poprzedzone było procesem testów prowadzonych przez 3CB² i EBC, w których uczestniczyły także krajowe banki centralne oraz uczestnicy bezpośredni systemu TARGET2, w tym również NBP oraz uczestnicy bezpośredni systemu TARGET2-NBP (banki i KIR S.A.).

Wprowadzenie kolejnych zmian do oprogramowania systemu TARGET2 (platformy SSP), zgłaszanych przez uczestników systemu (banki centralne, banki komercyjne oraz systemy

¹ Komunikat MT202COV został wdrożony w związku z potrzebą zapewnienia w rozliczeniach transgranicznych pełnej przejrzystości w zakresie informacji o przekazywanej płatności również w komunikatach przesyłanych między bankami pośredniczącymi w realizacji płatności, co ma szczególne znaczenie z punktu widzenia przeciwdziałania praniu pieniędzy. Dlatego też w komunikacie MT202COV przesyłanym między bankami pośredniczącymi w realizacji płatności obowiązkowo powinny być zamieszczane również informacje o zleceniodawcy i beneficjencie płatności (informacje te, do momentu wdrożenia ww. komunikatu MT202COV, zamieszczane były jedynie w komunikacie MT103 przesyłanym między bankiem zleceniodawcy a bankiem beneficjenta płatności).

² 3CB to banki centralne Niemiec, Francji i Włoch, które zbudowały i obsługują platformę SSP.

zewewnętrzne) będzie miało miejsce w listopadzie 2010 r. w ramach wdrożenia wersji 4.0 platformy SSP (*SSP release 4.0*).

Zmiany funkcjonalne wprowadzone w II półroczu 2009 r. w systemie SORBNET-EURO wynikały z opisanego wyżej wdrożenia w dniu 23 listopada 2009 r. nowej wersji SWIFT oraz wersji 3.0 platformy SSP. Wprowadzenie przez SWIFT nowego standardu komunikatu płatniczego oznaczało konieczność wprowadzenia zmian w aplikacjach wewnętrznych NBP (module centralnym SORBNET-EURO i platformie pośredniczącej SWAT) oraz w module bankowym SORBNET_BW. Po przeprowadzonych konsultacjach wewnętrznych w ramach NBP oraz z sektorem bankowym w ramach funkcjonującej przy ZBP Grupy Roboczej ds. wdrażania mechanizmów usprawniających rozrachunek międzybankowy uzgodniono, że obsługa nowego standardu komunikatu SWIFT zostanie wdrożona w systemie SORBNET-EURO w ograniczonym zakresie, tj. system będzie umożliwiał odbieranie tego rodzaju komunikatu, nie będzie natomiast możliwości jego generowania ani w systemie SORBNET-EURO, ani w module bankowym SORBNET-BW. Obsługa skierowanego do realizacji w systemie SORBNET-EURO komunikatu MT202COV polega na traktowaniu go jako zwykłego komunikatu MT202, natomiast pełne komunikaty MT202COV selekcjonowane są na wejściu przez system SWAT i następnie zapisywane do pliku tekstowego w formacie SWIFT. W kolejnym kroku pliki te, po zaszyfrowaniu z wykorzystaniem pakietu kryptograficznego NBP-HEART, wysyłane są do odpowiedniego banku – odbiorcy komunikatu za pośrednictwem Portalu SORBNET.

W dniu 19 października 2009 r. nowa wersja modułu bankowego SORBNET_BW została przekazana do testów. Uruchomienie nowej wersji oprogramowania poprzedzone było testami z uczestnikami systemu SORBNET-EURO. Produkcyjne uruchomienie nowej wersji modułu centralnego SORBNET-EURO, modułu bankowego SORBNET_BW (wersji 7.30a) oraz platformy pośredniczącej (*middleware*) SWAT miało miejsce w dniu 23 listopada 2009 r. i przebiegło bez zakłóceń.

Ad 2)

Zarząd NBP na posiedzeniu w dniu 19 listopada 2009 r. przyjął dwie uchwały regulujące zmiany wprowadzone we wzorach umów w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku w systemach SORBNET-EURO i TARGET2-NBP:

- I. uchwałą nr 79/2009 z dnia 19 listopada 2009 r. zmieniającą uchwałę Zarządu Narodowego Banku Polskiego nr 12/2005 z dnia 22 lutego 2005 r. w sprawie wprowadzenia wzoru umowy w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku RTGS w systemie SORBNET-EURO,

II. uchwałę nr 80/2009 z dnia 19 listopada 2009 r. zmieniającą uchwałę Zarządu Narodowego Banku Polskiego nr 45/2009 z dnia 21 maja 2009 r. w sprawie wprowadzenia wzoru umowy w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku w euro w systemie TARGET2-NBP.

Zmiany wprowadzone ww. wymienionymi uchwałami spowodowane były w szczególności koniecznością implementacji zmian wynikających z Wytycznych Europejskiego Banku Centralnego EBC/2009/21 z dnia 17 września 2009 r. zmieniających Wytyczne EBC/2007/2 w sprawie transeuropejskiego zautomatyzowanego błyskawicznego systemu rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym (TARGET2) oraz uwzględnienia we wzorach umów zapisów związanych z wprowadzeniem w systemie TARGET2 zmian związanych z wdrożeniem z dniem 23 listopada 2009 r. nowej wersji (wersji 3.0) platformy SSP, w szczególności z wprowadzeniem w systemie TARGET2 obsługi nowego typu komunikatu SWIFT, tj. komunikatu MT202COV.

Ad I - uchwała nr 79/2009 z dnia 19 listopada 2009 r. zmieniająca uchwałę Zarządu Narodowego Banku Polskiego nr 12/2005 z dnia 22 lutego 2005 r. w sprawie wprowadzenia wzoru umowy w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku RTGS w systemie SORBNET-EURO

Obok ww. zmian, uchwała nr 79/2009 Zarządu NBP wprowadziła również następujące zmiany polegające na:

- implementacji Wytycznych EBC/2008/13 z dnia 23 października 2008 r. Zmiany wynikające dla NBP z tych Wytycznych dotyczyły przepisów odnoszących się do kredytu w ciągu dnia w euro i polegały na:
 - dodaniu punktu zastrzegającego NBP prawo do zastosowania środków kontroli ryzyka (wynikających z załącznika I do Wytycznych EBC/2000/7 z późn. zm.), gdyby było to konieczne dla celów zabezpieczenia ochrony interesów NBP związanych z udzielaniem kredytu w ciągu dnia,
 - rozszerzeniu w załączniku nr III do umowy definicji „niewykonania zobowiązania”,
- zmianie części definicyjnej umowy głównej, w szczególności na:
 - rozszerzeniu definicji „systemu zewnętrznego” w celu doprecyzowania zasad dotyczących miejsca położenia instytucji sprawujących nadzór systemowy, do których przestrzegania obowiązane są podmioty świadczące usługi w euro,
 - wprowadzeniu poprawki redakcyjnej w definicji uczestnika zdalnego,

- dodaniu w § 5 umowy głównej ust. 4, który ma na celu usankcjonowanie stosowanej praktyki polegającej na tym, iż NBP i inne banki centralne są uprawnione do publikowania nazwy oraz numeru BIC Uczestnika znajdujących się w *TARGET2 Directory*,
- wprowadzeniu w ograniczonym zakresie nowego typu komunikatu SWIFT MT202COV,
- rozszerzeniu definicji „droga internetowa” w Załącznikach 1A i 1D, z uwagi na rozszerzenie wykorzystania tej drogi do wysyłania plików tekstowych zawierających ww. komunikat MT202COV,
- doprecyzowaniu odwołania do czasu siedziby EBC, który należy rozumieć jako czas środkowoeuropejski (CET).

Ad II - uchwała nr 80/2009 z dnia 19 listopada 2009 r. zmieniająca uchwałę Zarządu Narodowego Banku Polskiego nr 45/2009 z dnia 21 maja 2009 r. w sprawie wprowadzenia wzoru umowy w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku w euro w systemie TARGET2-NBP

Obok zmian wynikających z konieczności implementacji ww. wytycznych EBC/2009/21 uchwała nr 80/2009 zaimplementowała do wzoru umowy także zmiany wynikające z wcześniej przyjętych Wytycznych EBC/2008/13 z dnia 23 października 2008 r. oraz EBC/2009/9 z dnia 7 maja 2009 r. Inne zmiany wprowadzone uchwałą polegają głównie na:

- zmianie części definicyjnej umów, w szczególności na:
 - rozszerzeniu definicji „instytucji kredytowej”, w wyniku czego system TARGET2 stanie się dostępny dla publicznych instytucji kredytowych, które ze względu na swój specyficzny charakter instytucjonalny w prawie wspólnotowym podlegają kontroli o standardzie porównywalnym do nadzoru prowadzonego przez właściwe organy krajowe, oraz
 - zmianie definicji „systemu zewnętrznego” w celu doprecyzowania zasad dotyczących miejsca położenia instytucji sprawujących nadzór systemowy, do których przestrzegania obowiązane są podmioty świadczące usługi w euro,
- skreśleniu nieobowiązujących już postanowień dotyczących migracji do systemu TARGET2.

Zmiana umowy *TARGET2 Agreement*

W dniu 17 września 2009 r. NBP, tak jak inne banki centralne uczestniczące w systemie TARGET2, podpisał nową umowę *TARGET2 Agreement*³. Umowa ta regulowała zmiany wprowadzone do systemu TARGET2 wynikające w szczególności z planowanego na dzień 23 listopada 2009 r. wdrożenia nowej wersji platformy SSP (*SSP release 3.0*).

³ AGREEMENT OF 17 SEPTEMBER 2009 ON A TRANS-EUROPEAN AUTOMATED REAL-TIME GROSS SETTLEMENT EXPRESS TRANSFER SYSTEM (TARGET2).

Ad 3)

Projekt SORBNET-EURO-2012

W 2009 r. NBP przystąpił do prac nad budową, w ramach projektu SE-2012, systemu NBP-PHA, którego uruchomienie, z równoczesnym zamknięciem systemu SORBNET-EURO, przewidywane jest na dzień 1 stycznia 2012 r. Do tego momentu wszystkie banki obecnie uczestniczące w systemie SORBNET-EURO zobowiązane zostaną do przeniesienia rozrachunku rozliczeń w euro na platformę SSP (bezpośrednio lub za pośrednictwem innego banku komercyjnego) w odpowiednich, określonych przez NBP terminach (po dwa tzw. okienka migracyjne w 2010 i 2011 r.). NBP nie będzie prowadził już rachunków rozliczeniowych (RTGS) uczestników, a nowobudowany system NBP-PHA będzie pełnił wyłącznie funkcję wewnętrznej aplikacji NBP, działającej w środowisku krajowym i umożliwiającej obsługę płatności, które nie podlegają obowiązkowi rozrachunku na platformie SSP w systemie TARGET2⁴.

Zadanie to realizowane jest w ramach wewnętrznego projektu NBP. W II półroczu 2009 r. kontynuowana była realizacja II-go etapu zarządczego tego projektu⁵. Do Departamentu Informatyki i Telekomunikacji NBP (DIT NBP) została przekazana specyfikacja funkcjonalna systemu NBP-PHA (Specyfikacji Wymagań Gestora – SWG, wersja 1.2), która stanowiła podstawę do rozpoczęcia przez DIT NBP prac analityczno – projektowych nad rozwiązaniami informatycznymi. W sierpniu 2009 r. przeprowadzono także, w ramach NBP, analizę porównawczą możliwych rozwiązań dotyczących obsługi rezerwy obowiązkowej i operacji depozytowo – kredytowych (*standing facilities*). Zaakceptowana została propozycja budowy w systemie NBP-PHA własnych rozwiązań umożliwiających obsługę ww. operacji⁶. Założono także, że rozwiązania te zostaną opracowane w sposób modułowy pozwalający na ich wykorzystanie zarówno w systemie NBP-PHA (dla płatności w euro, po przejściu do strefy euro), jak również później w nowym systemie SORBNET2 (do pierwszych, wstępnych prac nad tym systemem przystąpiono w styczniu 2010 r., uruchomienie nowego systemu SORBNET2 planowane jest najpóźniej w pierwszym kwartale 2013 r.).

Przystąpienie KIR S.A. do EACHA

Na początku drugiego półrocza 2009 r. KIR S.A. przedstawił NBP swoje zamierzenia dotyczące włączenia systemu EuroELIXIR do rozliczeń w ramach sieci EACHA (*European*

⁴ Operacje uznane za nieobowiązkowe do rozliczania na platformie SSP to obok zleceń własnych i zleceń klientów banku centralnego operacje związane z obsługą kredytu w ciągu dnia w euro, a po wejściu Polski do strefy euro także operacje depozytowo – kredytowe banku centralnego (*standing facilities*), operacje związane z obsługą rezerwy obowiązkowej oraz operacje dotyczące zasileń i odsileń gotówkowych banków.

⁵ Planowany termin zakończenia realizacji tego etapu to 30 kwietnia 2010 r.

⁶ Jako alternatywne rozwiązanie rozważano możliwość zakupu modułów opcjonalnych oferowanych na platformie SSP, obsługujących wymienione operacje, tj. modułów RM i SF.

Automated Clearing House Association), tj. zrzeszenia europejskich izb rozliczeniowych. Dzięki połączeniom między izbami rozliczeniowymi zrzeszonymi w EACHA możliwe jest dokonywanie bilateralnych rozliczeń za pośrednictwem systemów rozliczeniowych prowadzonych przez te izby, co jest tańszą alternatywą w stosunku do rozliczeń za pośrednictwem systemu STEP2 prowadzonego przez EBA Clearing. W związku z tym w II półroczu 2009 r. przystąpiono do stosownych prac analitycznych nad wypracowaniem optymalnego z punktu widzenia KIR S.A. i NBP rozwiązania.

Projektowane wstępnie rozwiązanie polega na otwarciu przez NBP na platformie SSP drugiego rachunku RTGS NBP w PM (identyfikowanego przez odrębny numer BIC11). Rachunek ten będzie miał charakter rachunku pośredniczącego w rozliczeniach i przeznaczony będzie do gromadzenia środków uzyskiwanych przez banki krajowe z izb rozliczeniowych w ramach EACHA (rozliczających się dwustronnie z KIR S.A.). Otrzymane środki KIR S.A. będzie następnie przekazywał na odpowiednie rachunki (subkonta) banków uczestniczących w rozrachunku, zgodnie z zasadami obowiązującymi dla procedury rozrachunkowej systemu EuroELIXIR. Do tego rachunku będzie również przypisane odrębne subkonto, wspólne dla wszystkich izb. W celu udostępniania KIR SA informacji o stanie środków wpływających z innych izb na ww. rachunek NBP komunikaty FIN przychodzące na ten rachunek będą zapisywane do plików (bezpośrednio w systemie SWIFT) i następnie przesyłane do KIR S.A. z wykorzystaniem usługi SWIFT FileAct. Proces ten będzie odbywał się automatycznie i na bieżąco. Dla NBP przyjęte rozwiązanie oznacza nieznaczną modyfikację po stronie aplikacji obsługujących sieć SWIFT w celu umożliwienia zapisywania i przesyłania plików do KIR S.A. Produkcyjne uruchomienie rozwiązania planowane jest obecnie na dzień 19 kwietnia 2010 r.

Dane statystyczne – system SORBNET

W II półroczu 2009 r. w systemie SORBNET zrealizowano ogółem 951.458 zleceń (średnio dziennie 7.319 zleceń) o łącznej wartości 22,0 bln zł, co w porównaniu do 860.441 operacji o łącznej wartości 20,2 bln zł rozliczonych w I półroczu 2009 r. stanowi wzrost wolumenu zleceń o 10,6%, a ich wartości o 9,3%. Stanowi to powrót do tendencji wzrostowej, która miała miejsce od wielu lat do II półrocza 2008 r. (pierwszy i jedyny dotąd spadek zanotowano w I półroczu 2009 r., dotyczący zarówno wolumenu, jak i wartości obrotów w systemie SORBNET - odpowiednio spadek o 1,4% i 8,5%).

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2009 r. w porównaniu do I półrocza 2009 r., przedstawiają tabele 1 i 2.

Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET na przestrzeni lat 2003 – 2009 prezentuje wykres 1.

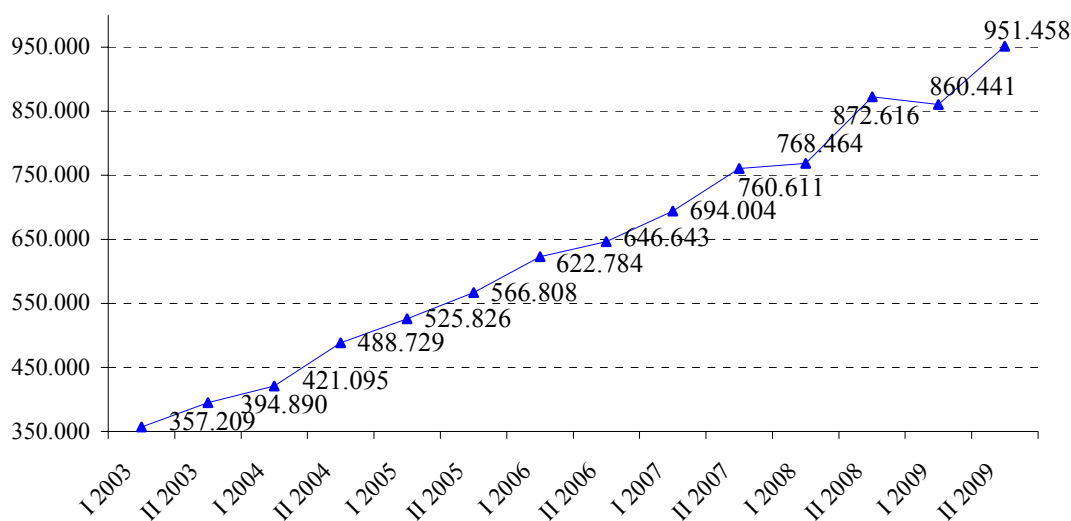
Tabela 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w I i II półroczu 2009 r.

	<i>Liczba zleceń</i>		<i>Liczba zleceń</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>I poł. 2009</i>	<i>Udział %</i>	<i>II poł. 2009</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓLEM	860.441	100%	951.458	100%	↑	10,6%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	171.544	20%	167.329	18%	↓	-2,5%
⇒ klientowskie	688.897	80%	784.129	82%	↑	13,8%
2/ W tym:						
⇒ zlecenia banków	748.519	87,0%	833.376	87,6%	↑	11,3%
⇒ zlecenia KIR	20.157	2,3%	20.739	2,2%	↑	2,9%
⇒ zlecenia KDPW	19.067	2,2%	19.561	2,1%	↑	2,6%
⇒ zlecenia NBP	72.698	8,4%	77.782	8,2%	↑	7,0%
Średnia dzienna liczba zleceń	6.829	–	7.319	–	↑	7,2%

Tabela 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w I i II półroczu 2009 r.

	<i>Wartość zleceń (w bln zł)</i>		<i>Wartość zleceń (w bln zł)</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>I poł. 2009</i>	<i>Udział %</i>	<i>II poł. 2009</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓLEM	20,16	100%	22,03	100%	↑	9,3%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	11,17	55%	12,56	57%	↑	12,4%
⇒ klientowskie	8,99	45%	9,47	43%	↑	5,3%
2/ W tym:						
⇒ zlecenia banków	11,16	55,3%	11,34	51,5%	↑	1,6%
⇒ zlecenia KIR	0,74	3,7%	0,79	3,5%	↑	6,7%
⇒ zlecenia KDPW	1,21	6,0%	1,42	6,5%	↑	17,4%
⇒ zlecenia NBP	7,05	35,0%	8,48	38,5%	↑	20,3%
Średnie dzienne obroty	160,0 mld zł	–	169,5 mld zł	–	↑	5,9%
Średnia wartość jednego zlecenia	29,5 mln zł	–	30,1 mln zł	–	↑	2,0%

Wykres 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w latach 2003 – 2009.

Dostępność systemu SORBNET w 2009 r. wyniosła 100%⁷. Dane obrazujące dostępność tego systemu w ujęciu rocznym, począwszy od 2005 r., przedstawia wykres 3 zamieszczony na końcu tego rozdziału.

Dane statystyczne - systemy SORBNET-EURO i TARGET2-NBP

W II półroczu 2009 r. w systemach SORBNET-EURO (S-E) i TARGET2-NBP (T2-NBP) został odnotowany nieznaczny przyrost liczby zrealizowanych transakcji w euro przy jednoczesnym spadku ich wartości.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2009 r. w porównaniu do I półrocza 2009 r., przedstawiają tabele 3 i 4.

W omawianym okresie w obu systemach zrealizowanych zostało 285.354 zlecenia w euro (w poprzednim półroczu 274.006 zleceń), w tym 106.021 zleceń (tj. 37% ogółu zleceń) w systemie S-E i 179.333 zlecenia (tj. 63% ogółu zleceń) w systemie T2-NBP⁸. Liczba zleceń zrealizowanych w systemach S-E i T2-NBP łącznie wzrosła nieznacznie w porównaniu do okresu poprzedniego, tj. o 4,1%, przy czym wzrost ten generowany był przez banki będące uczestnikami bezpośrednimi systemu T2-NBP – w systemie tym odnotowany został wzrost o 11,8%, natomiast w systemie S-E spadek o 6,7%. Z jednej strony zjawisko to będzie stałą tendencją w kontekście sukcesywnej migracji banków z systemu S-E do systemu T2-NBP, a z drugiej strony wskazuje na dużą aktywność banków uczestników bezpośrednich systemu T2-NBP, co jest zjawiskiem pozytywnym.

⁷ Dane dotyczące dostępności poszczególnych systemów są prezentowane jedynie w ujęciu rocznym i dlatego też również w przyszłości będą zamieszczane tylko w Ocenach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego za II półrocze danego roku.

⁸ Dane dotyczą banków będących uczestnikami bezpośrednimi T2 (tj. 4 banków od dnia 8 czerwca 2009 r.), nie uwzględniają zleceń przekazanych przez NBP (zlecenia te są generowane w systemie S-E i są wykazane w obrotach tego systemu).

Tabela 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemach SORBNET-EURO i TARGET2-NBP w I i II półroczu 2009 r.

	<i>Liczba zleceń</i>		<i>Liczba zleceń</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>I poł. 2009</i>	<i>Udział %</i>	<i>II poł. 2009</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓLEM	274.006	100%	285.354	100%	↑	4,1%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	63.938	23,3%	56.270	19,7%	↓	-12,0%
⇒ klientowskie	210.068	76,7%	229.084	80,3%	↑	9,1%
2/ W tym:						
⇒ Zlecenia krajowe	26.824	9,8%	16.217	5,7%	↓	-39,5%
⇒ Zlecenia transgraniczne	247.182	90,2%	269.137	94,3%	↑	8,9%
• wysłane	76.381	27,9%	82.565	28,9%	↑	8,1%
• otrzymane	170.801	62,3%	186.572	65,4%	↑	9,2%
Średnia dzienna liczba zleceń	2.158	–	2.178	–	↑	0,9%

Tabela 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemach SORBNET-EURO i TARGET2-NBP w I i II półroczu 2009 r.

	<i>Wartość zleceń (w mln euro)</i>		<i>Wartość zleceń (w mln euro)</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>I poł. 2009</i>	<i>Udział %</i>	<i>II poł. 2009</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓLEM	129.507,47	100%	117.092,87	100%	↓	-9,6%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	121.793,32	94,0%	109.185,07	93,2%	↓	-10,4%
⇒ klientowskie	7.714,15	6,0%	7.907,80	6,8%	↑	2,5%
2/ W tym:						
⇒ Zlecenia krajowe	14.946,12	11,5%	18.275,36	15,6%	↑	22,3%
⇒ Zlecenia transgraniczne	114.561,35	88,5%	98.817,51	84,4%	↓	-13,7%
• wysłane	57.300,01	44,2%	49.356,06	42,2%	↓	-13,9%
• otrzymane	57.261,33	44,2%	49.461,45	42,2%	↓	-13,6%
Średnie dzienne obroty	1.019,74	–	893,84	–	↓	-12,3%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,47	–	0,41	–	↓	-13,2%

W II półroczu 2009 r. w porównaniu do I półrocza 2009 r. odnotowany został dość istotny, blisko 40% spadek liczby zrealizowanych zleceń krajowych, przy czym w przypadku systemu S-E spadek dotyczył zleceń międzybankowych (wolumen zleceń klientowskich kształtował się na poziomie zbliżonym do poprzedniego półrocza). Na odnotowany spadek miało wpływ przeniesienie, w czerwcu 2009 r., rozrachunku systemu EuroELIXIR na platformę SSP i związane z tym faktem zmniejszenie liczby sesji rozrachunkowych z 4 do 2. W przypadku systemu T2-NBP spadek liczby zleceń krajowych dotyczył zleceń klientowskich, co oznaczać może wpływ kryzysu finansowego na liczbę płatności generowanych przez klientów banków.

Natomiast w obszarze zleceń transgranicznych, w II półroczu 2009 r. w porównaniu do I półrocza 2009 r. odnotowany został blisko 9% wzrost liczby zrealizowanych zleceń. Wzrost ten dotyczył zarówno zleceń transgranicznych wysłanych (wzrost o 8,1%), jak i otrzymanych (wzrost o 9,2%). Stanowi to odwrócenie tendencji, jaka zarysowała się w poprzednim półrocznym okresie sprawozdawczym, w którym to po raz pierwszy od momentu uruchomienia systemu TARGET2, tj. od listopada 2007 r., odnotowany został spadek liczby zleceń transgranicznych (dotyczący tylko zleceń otrzymanych).

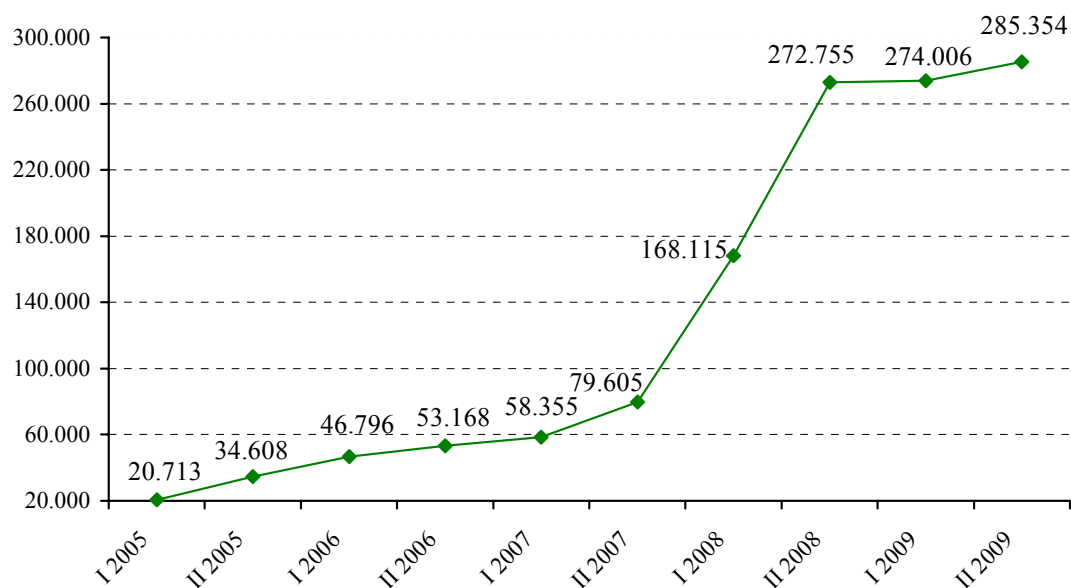
Powyższe zmiany oznaczały przesunięcia w strukturze wolumenu zleceń zrealizowanych w systemach S-E i T2-NBP, tj. spadek udziału zleceń krajowych do poziomu 5,7% (tj. o blisko 4 punkty procentowe) i tym samym wzrost do poziomu 94,3% udziału zleceń transgranicznych.

Wzrostowi liczby zleceń rozliczonych w systemach S-E i T2-NBP towarzyszył spadek ich wartości. Rzeczywista wartość płatności rozliczonych w obu systemach, tj. po odliczeniu wartości transakcji związanych z depozytem intraday, w omawianym okresie wyniosła 117,1 mld euro (w poprzednim półroczu 129,5 mld euro), stanowiąc tym samym spadek o 9,6% w porównaniu do I półrocza 2009 r. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie S-E wyniosła 42,3 mld euro, stanowiąc 36% wartości zleceń zrealizowanych w obu systemach łącznie, i spadła o 13,2% w porównaniu do I półrocza 2009 r. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie T2-NBP spadła o 7,4% do poziomu 74,8 mld euro, stanowiąc tym samym 64% sumy wartości wszystkich zleceń zrealizowanych w obu systemach.

Pomimo dość istotnego spadku liczby zleceń krajowych, w II półroczu 2009 r. odnotowany został dość wysoki przyrost ich wartości (o 22,3%). Wzrost wartości zrealizowanych zleceń krajowych miał miejsce zarówno w systemie S-E (o ok. 16,6%), jak i T2-NBP (o ok. 70%) i dotyczył zleceń międzybankowych (zlecenia klientowskie odnotowały znaczny spadek). W obszarze zleceń transgranicznych odnotowany został z kolei spadek ich wartości o 13,7%, który dotyczył zarówno zleceń otrzymanych, jak i wysłanych.

Spośród ogólnej wartości transakcji rozliczonych przez oba systemy łącznie, blisko 84% stanowiły płatności transgraniczne, zaś ok. 16% płatności krajowe. Oznacza to wzrost udziału wartości zleceń krajowych w ogólnej wartości zleceń zrealizowanych w systemach S-E i T2-NBP o 4 punkty procentowe w porównaniu do I półrocza 2009 r. i tym samym spadek wartości zleceń transgranicznych o analogiczną wielkość.

Wykres 2. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w latach 2005 – 2009 w systemach SORBNET-EURO i – od 18 maja 2008 r. – TARGET2-NBP

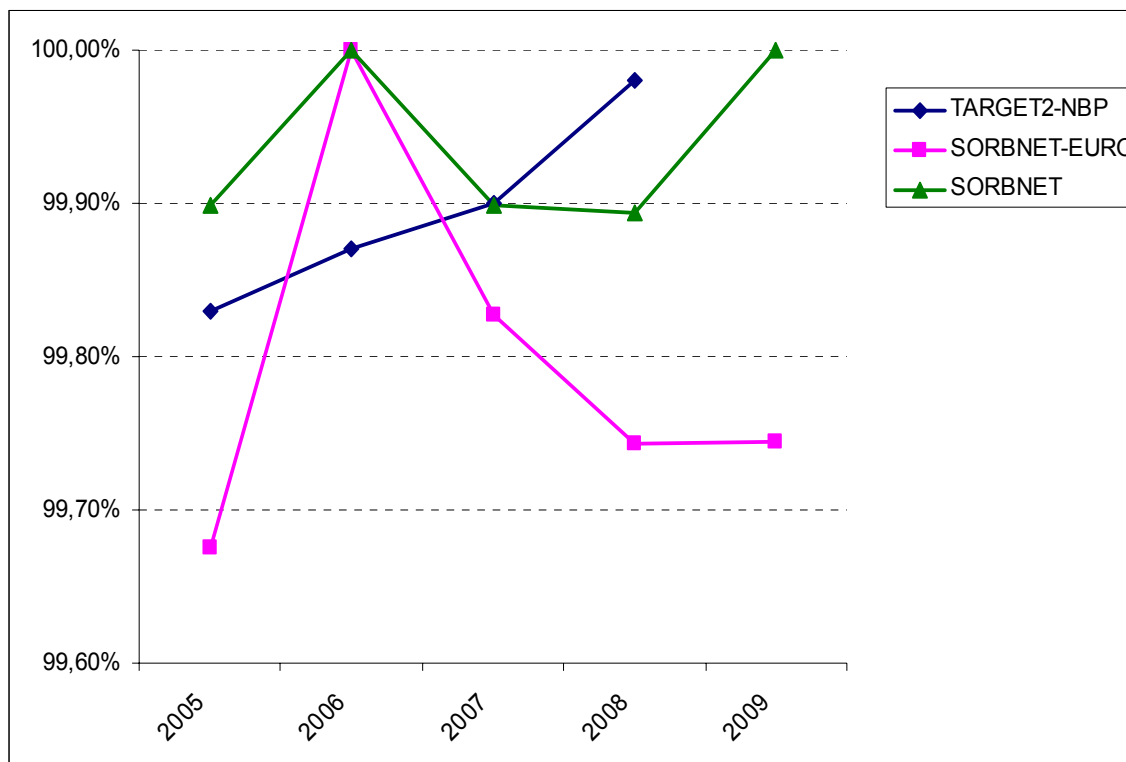
Zaprezentowane powyżej dane z jednej strony wyraźnie wskazują na zahamowanie obserwowanej w 2008 r. intensywnej tendencji wzrostowej, co wynikało z kryzysu, który skutkowało spadkiem obrotów z zagranicą, niemniej z drugiej strony, dzięki utrzymującemu się na poziomie dodatnim przyrostowi zleceń wysyłanych, wskazują na systematyczne wykorzystywanie polskich systemów RTGS do realizacji płatności w euro.

Wzrost liczby zleceń realizowanych w systemach S-E, T2-NBP i EuroELIXIR w poszczególnych miesiącach II półrocza 2009 r. sprawiał, że stopniowemu wzrostowi ulegał udział płatności w euro rozliczanych przez ww. systemy, stanowiące krajową infrastrukturę rozliczeń w euro, w ogólnej liczbie płatności w euro zrealizowanych w polskim systemie bankowym. O ile w czerwcu 2009 r. udział ten wynosił 38,0%, to w grudniu 2009 r. wzrósł do poziomu 39,3%.

Dostępność systemu SORBNET-EURO w 2009 r. wyniosła 99,74%, zaś systemu TARGET2-NBP w 2008 r. - 99,98%⁹. Dane obrazujące dostępność ww. systemów w ujęciu rocznym, począwszy od 2005 r., przedstawia wykres 3.

⁹ W czasie powstawania niniejszego materiału nie były jeszcze dostępne dane dotyczące dostępności systemu TARGET2-NBP w 2009 r.

Wykres 3. Dostępność systemów SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP w poszczególnych latach

III. SYSTEMY KRAJOWEJ IZBY ROZLICZENIOWEJ S.A.

W II półroczu 2009 r. najważniejszymi działaniami, związanymi z systemami Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A., były:

1) konsultacje i analizy w zakresie obsługi płatności masowych w systemie ELIXIR

Na bazie opinii uczestników, zebranych w drodze badania ankietowego i rozmów bezpośrednich, wstępnie zostały wytyczone kierunki działań w zakresie obsługi płatności masowych na 2010 r. Działania te będą miały na celu dostosowanie funkcjonalności systemu ELIXIR do oczekiwań jego uczestników.

2) rozpoczęcie rozmów z izbami rozliczeniowymi zrzeszonymi w EACHA oraz wstępne przygotowanie systemu EuroELIXIR do funkcjonowania według zasad interoperacyjności w ramach EACHA

EACHA oferuje alternatywny względem systemów prowadzonych przez EBA Clearing model rozliczeń. W ramach EACHA budowana jest sieć połączeń bilateralnych pomiędzy lokalnymi (krajowymi) europejskimi izbami rozliczeniowymi. Obecnie w ramach EACHA zrzeszone są

23 instytucje świadczące usługi rozliczeniowo-rozrachunkowe, zaś połączeń w trybie produkcyjnym funkcjonuje 12. Podstawę komunikacji w warstwie rozliczeniowej stanowi standard SEPA poszerzony o warstwę *EACHA interoperability*, a rozrachunek dokonywany jest na platformie SSP systemu TARGET2. Zgodnie z przyjętymi w 2009 r. założeniami włączenie systemu EuroELIXIR do EACHA planowane jest na I połowę 2010 roku.

3) wdrożenie w systemie EuroELIXIR dodatkowych mechanizmów kontroli płatności otrzymywanych z systemu STEP2

Mechanizmy te mają na celu wyeliminowanie problemów, jakie na przełomie września i października 2009 r. zostały wywołane przez awarie systemu prowadzonego przez EBA Clearing.

4) modyfikacja zasad identyfikacji zleceniodawcy w systemach ELIXIR i EuroELIXIR

Modyfikacje te miały na celu dostosowanie do regulacji dotyczących przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy oraz finansowania terroryzmu i wzorowane były na modyfikacji standardu SWIFT. W systemie EuroELIXIR zmiany te dotyczyły poleceń przelewu XCT.

5) w zakresie usługi OGNIVO - wdrożenie kolejnych modułów

Wdrożenie kolejnych modułów w zakresie usługi OGNIVO miało na celu usprawnienie wymiany informacji pomiędzy podmiotami korzystającymi z tej usługi.

Obecnie KIR S.A. udostępnia następujące moduły:

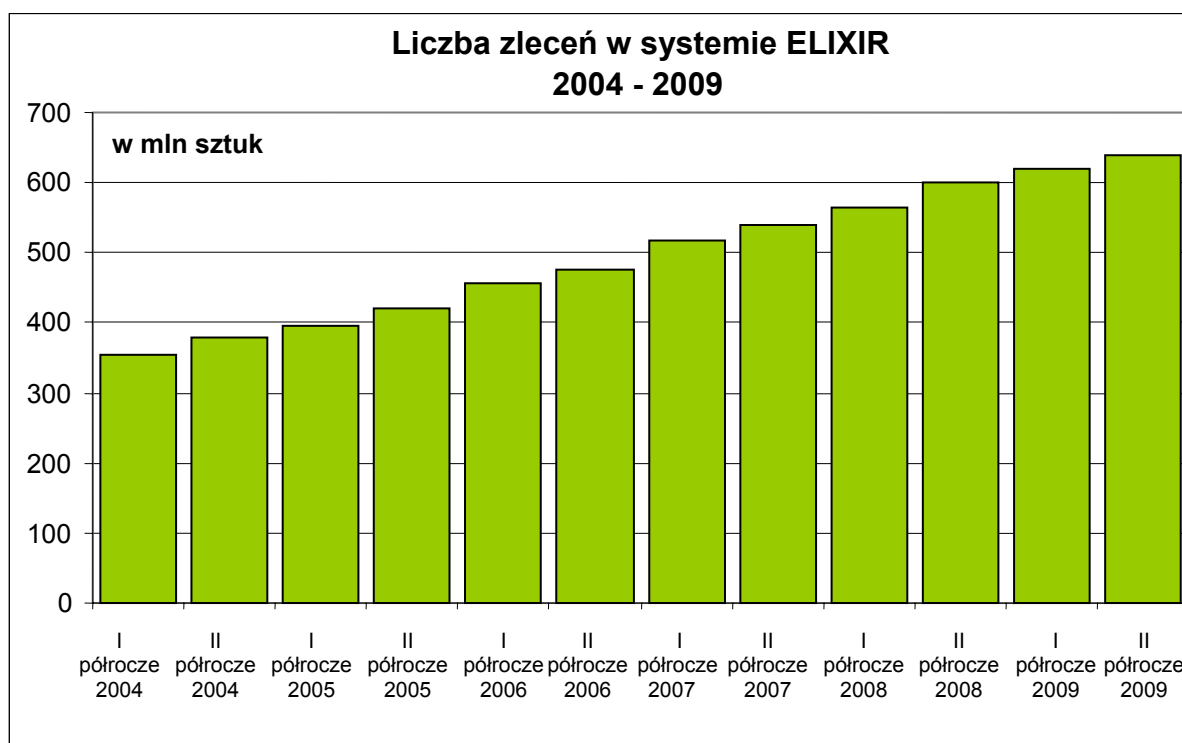
- moduł reklamacji i zgłoszeń – uczestnicy: banki, ZUS, Poczta Polska S.A., KIR S.A.,
- moduł monitoringu sald – uczestnicy: banki,
- moduł elektronicznej zgody poleceń zapłaty – uczestnicy: banki,
- moduł awaryjnego kopiowania plików BIF – uczestnicy: banki,
- moduł do obsługi reklamacji BILIX – uczestnicy: banki oferujące usługę BILIX,
- od dnia 1 stycznia 2010 r. moduł obsługujący przenoszenie rachunków/usług płatniczych jako narzędzie umożliwiające bankom terminowe, sprawne i bezpieczne przenoszenie rachunków, w tym wymianę informacji pomiędzy dotychczasowym a nowym bankiem, zapewniając jednoznaczność i bezpieczeństwo przesyłanych danych. Moduł ten powstał zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumencie „Rekomendacja Związku Banków Polskich dotycząca dobrych praktyk w zakresie przenoszenia rachunków oszczędnościowo - rozliczeniowych dla klientów indywidualnych na polskim rynku bankowym”.

Usługa OGNIVO służy do wymiany informacji związanych z rozliczeniami pomiędzy uczestnikami systemów ELIXIR, EuroELIXIR, KIR S.A. i pozostałymi podmiotami. Ponadto usługa ta pozwala na znaczne usprawnienie realizowanego przez banki czasochłonnego procesu realizacji zapytań i reklamacji.

Dostęp do usługi realizowany jest poprzez Internet, przy czym po stronie instytucji uczestniczących można zdefiniować wielu użytkowników. Istnieje również możliwość elastycznego zarządzania uprawnieniami użytkowników, tak aby możliwe było dostosowanie się do procedur obowiązujących w danej instytucji. Dostęp do usługi możliwy jest po uzyskaniu niekwalifikowanego certyfikatu KIR S.A. i wprowadzeniu danych użytkownika do aplikacji. Obecnie z usługi korzysta 50 banków, centrala ZUS wraz z 42 oddziałami, Poczta Polska S.A. i KIR S.A.

W II półroczu 2009 r. obroty brutto KIR S.A. w systemie ELIXIR wyniosły 1.614.473,3 mln zł (w poprzednim półroczu 1.496.021,4 mln zł, co oznacza wzrost o 7,9%) przy 640.208,5 tys. zrealizowanych zleceń (w poprzednim półroczu 618.847,72 tys., co oznacza wzrost o 3,4%). Średnia dzienna liczba transakcji w systemie ELIXIR w omawianym okresie wyniosła 4.928 tys. (4.951,8 tys. w I półroczu 2009 r.), tj. zmniejszyła się o 0,5%. Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w latach 2004 – 2009 przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w latach 2004 – 2009

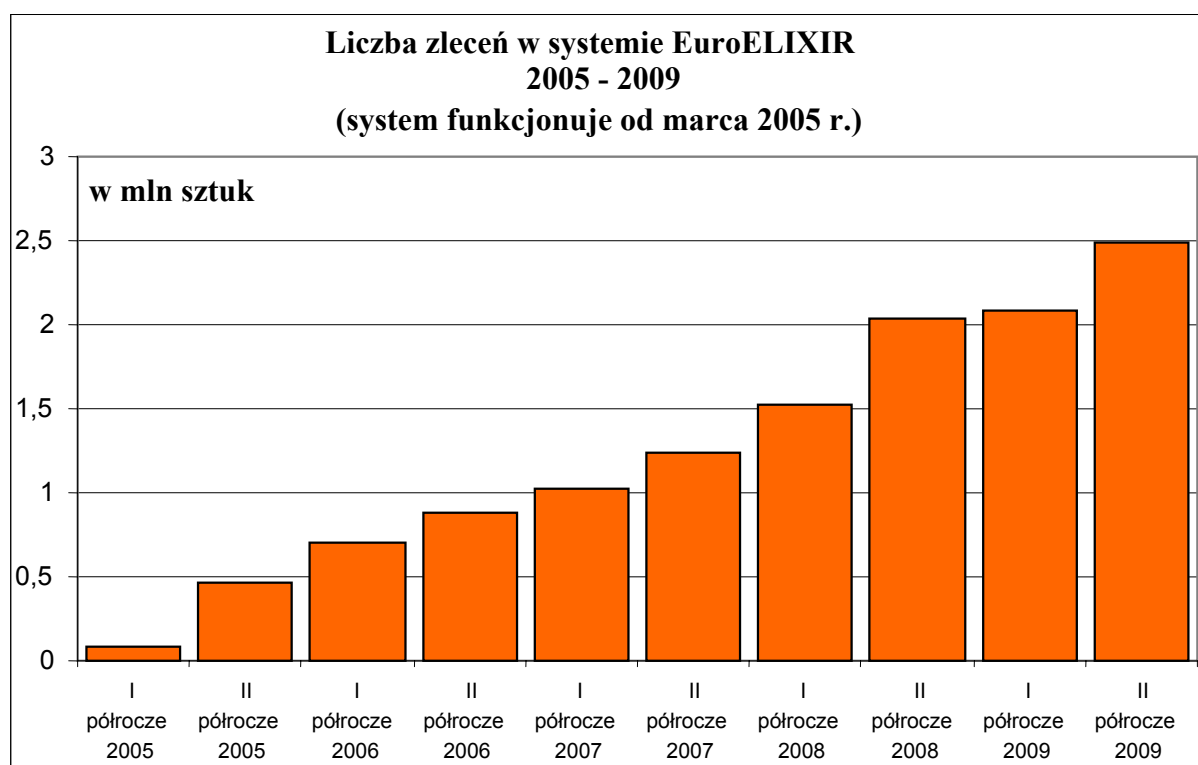
Zlecenia uznaniowe stanowiły 99,5% obrotów, obciążeniowe natomiast tylko 0,5%.

W II półroczu 2009 r. obroty brutto w systemie ELIXIR w podziale wg sesji rozrachunkowych w systemach SORBNET i SORBNET-EURO kształtowały się następująco:

- sesja poranna - 42,9% (w poprzednim półroczu 42,5%),
- sesja popołudniowa - 37,6% (w poprzednim półroczu 37,6%),
- sesja wieczorna - 19,5% (w poprzednim półroczu 19,5%).

II półrocze 2009 r. w systemie EuroELIXIR stanowiło okres dynamicznego rozwoju, a zarazem okres przełomowy pod względem struktury rozliczanych płatności. Wartość obrotów w tym systemie w II półroczu 2009 r. wyniosła 11.648.265,9 tys. euro (wzrost o 23,2% w stosunku do poprzedniego półroczu) przy 2.484.723 transakcjach, co daje średnią dzienną liczbę transakcji w wysokości 18.975 zleceń. W porównaniu do 2.084.559 transakcji w poprzednim półroczu oznacza to wzrost wolumenu o ok. 19,2%. Liczba płatności transgranicznych otrzymywanych wyniosła 1.660.617 zleceń, co stanowi ok. 67% udziału w ogólnej liczbie zleceń zrealizowanych w systemie. Wolumen zleceń transgranicznych wysłanych z systemu wyniósł 554.287, co stanowi ok. 22% wszystkich zleceń. W porównaniu do 451.729 transakcji wysłanych z systemu w poprzednim półroczu oznacza wzrost o ok. 23%. Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w latach 2005 – 2009 przedstawia wykres 5.

Wykres 5. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w latach 2005 – 2009 (system funkcjonuje od marca 2005 r.)

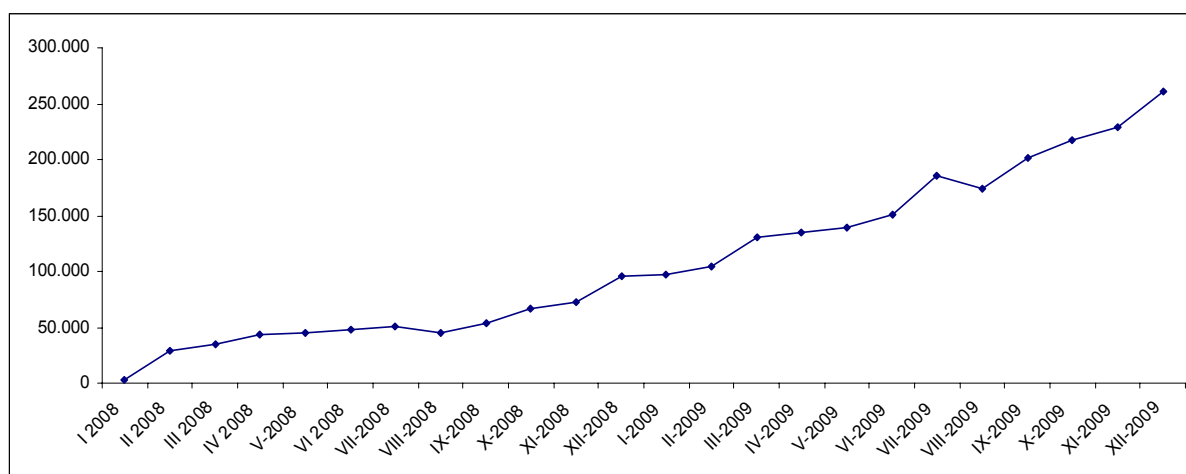
W zakresie dotyczącym transakcji SEPA w ostatnich miesiącach 2009 r. odnotowany został wyraźny wzrost udziału tych transakcji w całości płatności rozliczanych w systemie EuroELIXIR. Miesiącem przełomowym był październik, kiedy udział ten przekroczył po raz pierwszy poziom 50 %, a w ostatnim miesiącu półrocza, tj. w grudniu 2009 r. wyniósł on już ponad 57 %.

W okresie od uruchomienia obsługi SCT w Polsce, tj. od stycznia 2008 r. do grudnia 2009 r., w systemie EuroELIXIR zrealizowano 2.611.247 przelewów w standardzie SEPA o łącznej wartości 14.016,94 mln euro, w tym w drugim półroczu 2009 r. 1.268.738 przelewów w standardzie SEPA o łącznej wartości 6.440,60 mln euro, co stanowi wzrost w stosunku do poprzedniego półrocza odpowiednio o 67,8% i 25,6%. W samym grudniu 2009 r. w systemie EuroELIXIR zrealizowanych zostało ponad 260 tysięcy poleceń przelewu SEPA, co stanowi najwyższą miesięczną liczbę poleceń przelewu SEPA zrealizowanych w systemie EuroELIXIR od momentu uruchomienia obsługi tego instrumentu.

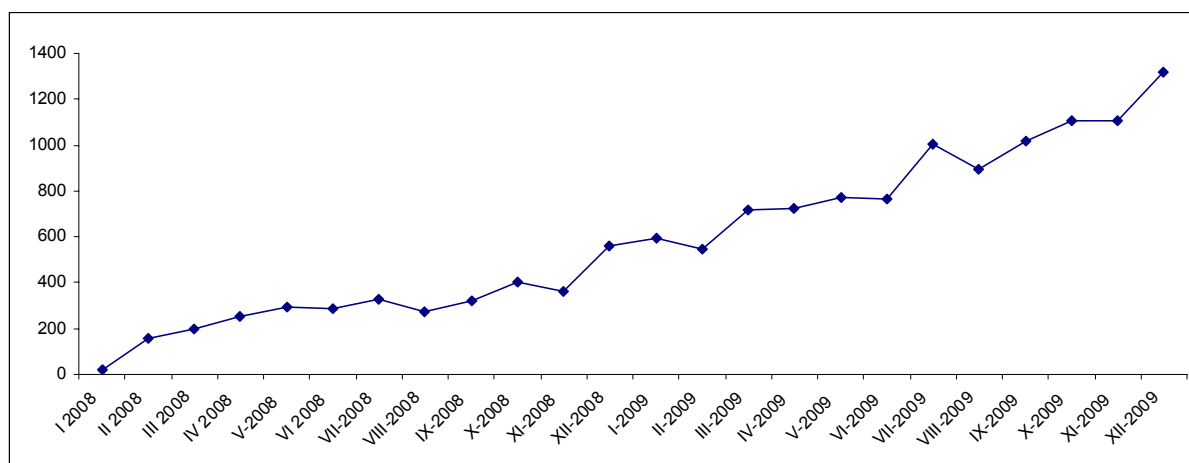
Do grona uczestników rozliczeń SEPA CT w ramach systemu EuroELIXIR, za pośrednictwem NBP i systemu STEP2, w drugim półroczu 2009 r. dołączyły kolejne banki: w lipcu BZ WBK S.A., w listopadzie Alior Bank S.A., a w grudniu Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Kolejny bank (Bank Ochrony Środowiska S.A.) dołączył w styczniu 2010 r. Zainteresowanie przystąpieniem do rozliczeń SEPA CT w systemie EuroELIXIR w 2010 r. zgłosiły ponadto kolejne cztery banki.

Trend odnoszący się do liczby i wartości transakcji SCT od dnia 28 stycznia 2008 r. odzwierciedlają odpowiednio wykresy 6 i 7 przedstawiające dane nt. obrotu tymi transakcjami w systemie EuroELIXIR.

Wykres 6. Liczba transakcji SEPA w systemie EuroELIXIR

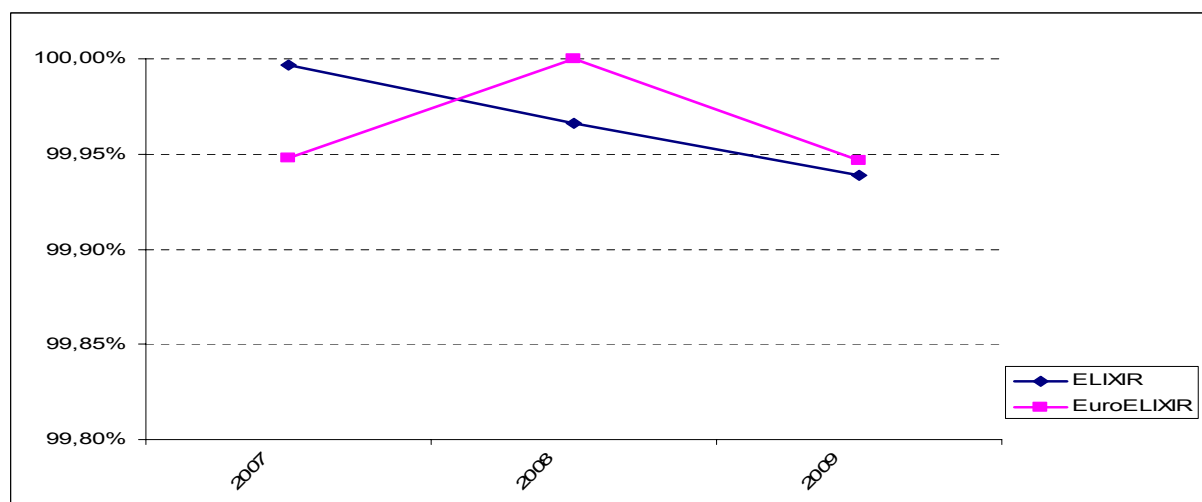

Wykres 7. Wartość transakcji SEPA w systemie EuroELIXIR (w mln euro)

Dostępność systemu ELIXIR w 2009 r. wyniosła 99,94%, zaś systemu EuroELIXIR - 99,95%. Dane obrazujące dostępność ww. systemów w ujęciu rocznym, począwszy od 2007 r., przedstawia wykres 8.

Wykres 8. Dostępność systemów ELIXIR i EuroELIXIR w latach 2007 - 2009

IV. PRZYGOTOWANIA NBP I POLSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO DO SEPA

W II półroczu 2009 r. działania związane z wprowadzaniem paneuropejskich instrumentów płatniczych w Polsce koncentrowały się głównie na monitorowaniu uruchomionego w dniu 28 stycznia 2008 r. paneuropejskiego polecenia przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT) oraz wypracowaniu stanowiska w sprawie uczestnictwa w schemacie SEPA Direct Debit (SDD – polecenie zapłaty w standardzie SEPA).

Uczestnikami systemu polecenia przelewu SEPA w grudniu 2009 r. były 23 banki polskie (oraz 2 oddziały instytucji kredytowych), w tym kilka największych banków o istotnym wolumenie transakcji w euro w Polsce.

NBP jest bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla jedenastu banków, które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer za pośrednictwem NBP. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing przy wykorzystaniu systemu EuroELIXIR w KIR S.A. Rozrachunek SCT ma miejsce w systemie TARGET2.

W dniu 2 listopada 2009 r., w związku z terminem implementacji do krajowych porządków prawnych dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, w niektórych krajach UE zainaugurowano rozliczanie nowego instrumentu, tj. SDD. Instrument ten został wprowadzony w dwóch opcjach: SDD Core Scheme (opcja dotycząca płatności osób fizycznych na rzecz masowych wierzycieli) oraz SDD B2B Scheme (opcja dotycząca wzajemnych obciążeń bezpośrednich pomiędzy firmami).

W Polsce nadal nie została wyznaczona przez środowisko bankowe data uruchomienia obsługi SDD. Sytuacja ta związana jest z różnymi obiektywnymi okolicznościami, do których przede wszystkim zaliczyć należy:

- brak biznesowego uzasadnienia dla wprowadzania przez polskie banki SDD przed wejściem Polski do strefy euro (w Polsce w niewielkim stopniu wykorzystywane jest polecenie zapłaty dla masowych płatności w złotych, a takie płatności w euro praktycznie nie występują),
- brak do chwili obecnej uchwalenia ustawy o usługach płatniczych, implementującej dyrektywę 2007/64/WE do prawa polskiego,
- podjęcie przez Zarząd KIR S.A. decyzji o bezterminowym wstrzymaniu się z rozpoczęciem obsługi SDD przez KIR S.A., zgodnie z wolą środowiska bankowego.

Okoliczności powyższe stały się podstawą do podjęcia przez Zarząd NBP, w dniu 13 sierpnia 2009 r., decyzji o nieprzystępowaniu NBP do schematu SDD, a tym samym o nieoferowaniu polskim bankom usługi pośrednictwa w rozliczaniu SDD przez system STEP2. Dodatkowymi przesłankami tej decyzji były brak zainteresowania klientów NBP tym produktem oraz istniejące bariery prawne i wynikające z nich ryzyko utrudniające bankowi centralnemu przyłączenie się do schematu SEPA Direct Debit.

W omawianym okresie przedstawiciele NBP i polskiego środowiska bankowego brali udział w spotkaniach i dyskusjach w ramach gremiów działających przy ZBP, m.in. w ramach Forum Koordynatorów SEPA, ciała koordynującego działania operacyjne w poszczególnych bankach, oraz grup roboczych SEPA Polska.

Problematyka SEPA była również przedmiotem dyskusji na forach międzynarodowych z udziałem przedstawicieli NBP, m.in. w ramach prac Komitetu ds. Systemów Płatności i Rozrachunku (PSSC – Payment and Settlement Systems Committee) przy EBC oraz Grupy Roboczej ds. Polityki Systemów Płatności (PSPWG – Payment Systems Policy Working Group) przy PSSC.

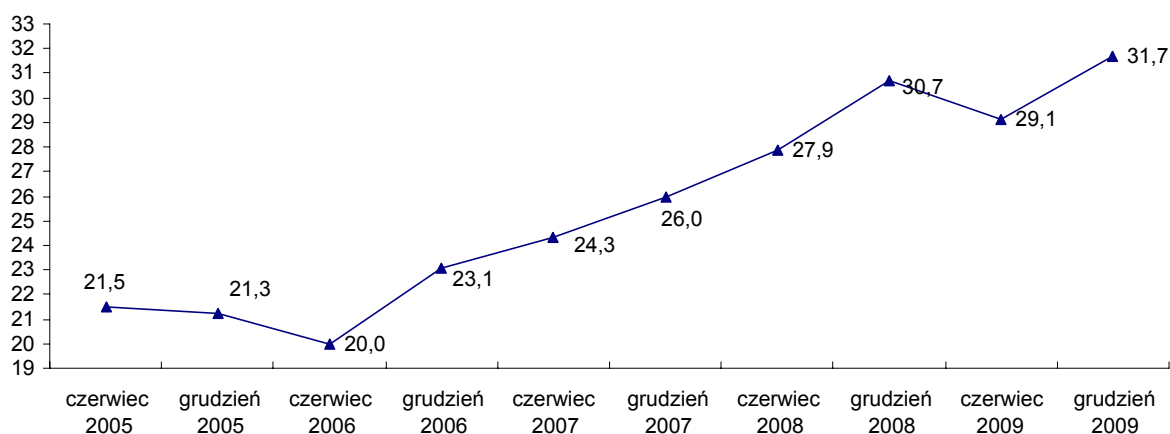
V. POZIOM ROZWOJU OBROTU BEZGOTÓWKOWEGO W POLSCE

Poziom obrotu bezgotówkowego w Polsce jest jednym z najważniejszych mierników rozwoju systemu płatniczego, dlatego DSP od II półrocza 2006 r. włącza to zagadnienie do prezentowanego materiału.

W niniejszym rozdziale przedstawione zostały trzy podstawowe i najbardziej ogólne wskaźniki rozwoju obrotu bezgotówkowego. Pierwszy z nich to liczba rachunków bankowych osób fizycznych. Posiadanie rachunku bankowego jest konieczne dla korzystania z różnych instrumentów obrotu bezgotówkowego.

Według danych z Departamentu Statystyki NBP, liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych (bez książeczek oszczędnościowych) od 2005 r. kształtuje się następująco:

Wykres 9. Liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych (w mln)¹⁰

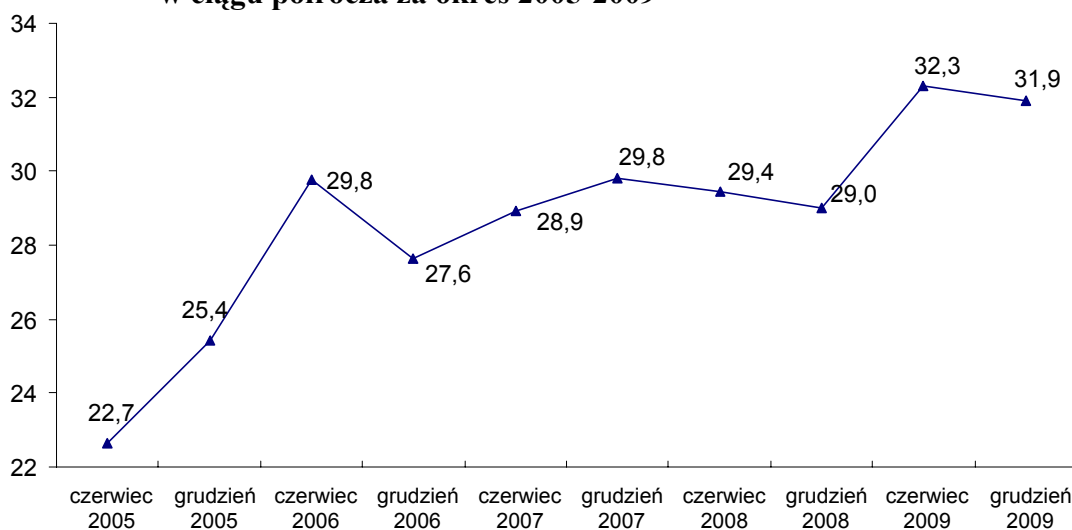
¹⁰ Od 2009 r. zmianie uległ sposób zbierania i zapisywania danych przez Departament Statystyki NBP. Nowe zbiory danych zawierają liczbę wyodrębnionych rachunków rozliczeniowych, którą należy uznać za lepiej odpowiadającą liczbie rachunków ROR, tzn. począwszy od danej za I półrocze 2009 r. w liczbie rachunków bankowych osób fizycznych nie są uwzględniane, jak do końca 2008 r., książeczki oszczędnościowe. Biorąc powyższe pod uwagę wielkości przedstawiane za 2009 r. różnią się w zależności od sposobu ich obliczania o 3,4 mln rachunków (tj. o 11,8 %) za czerwiec 2009 r. (obliczanie „starym” sposobem pokazuje wielkość 32,6 mln) oraz o 3,6 mln (tj. o 11,6 %) za grudzień 2009 r. („stary” sposób pokazuje 35,4 mln). Należy przy tym zaznaczyć, że wielkości dotyczące liczby rachunków *a vista* osób fizycznych nie będą mogły być nadal pozyskiwane przez odjęcie od ogólnej liczby rachunków osób fizycznych liczby książeczek oszczędnościowych, ponieważ Departament Statystyki NBP nie będzie zbierał danych dotyczących książeczek oszczędnościowych za okresy po 2009 r. Z tych powodów zdecydowano się na nałożenie na wykres od 2009 r. danych pozyskiwanych „nową” metodą, również dlatego, że wydaje się ona lepiej pokazywać rzeczywistą wielkość analizowanego wskaźnika.

Na przestrzeni czterech ostatnich lat (od czerwca 2006 r.) widać wyraźny wzrost liczby rachunków bankowych, co jest bardzo pozytywną tendencją. Porównanie stanu z czerwca 2006 r. (20 mln) ze stanem z grudnia 2009 r. (31,7 mln) wskazuje na wzrost liczby rachunków bankowych o 11,6 mln, czyli o 58,8%. Natomiast w okresie czerwiec – grudzień 2009 r. przyrost liczby rachunków bankowych wyniósł 2,6 mln, czyli 8,9%.

Przyrost liczby rachunków bankowych ma również istotne pozytywne znaczenie z punktu widzenia wzrostu ubankowienia polskiego społeczeństwa oraz ograniczenia wykluczenia finansowego. Zgodnie z wynikami dwóch niezależnych badań, przeprowadzonych przez NBP w 2009 r., udział osób posiadających dostęp do własnego lub wspólnego konta w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej wyniósł 77% - 78%, co stanowi duży wzrost w stosunku do wyników badań przeprowadzonych w latach wcześniejszych (w 2006 r. ubankowienie w Polsce szacowano na 48%, w 2007 r. na 68,4%).

Liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych to istotny wskaźnik dla pokazania rozwoju bezgotówkowego, jednakże sam wzrost liczby rachunków bankowych nie obrazuje wystarczająco całej sytuacji, bowiem samo posiadanie rachunku nie jest jednoznaczne z aktywnym z niego korzystaniem. Wskaźnik liczby rachunków bankowych nie jest zatem wystarczający dla pokazania ogólnego stanu obrotu bezgotówkowego w Polsce. Dla bardziej precyzyjnego przedstawienia tego stanu wskazane jest pokazanie liczby transakcji bezgotówkowych przeprowadzanych średnio na jednym rachunku bankowym, czyli liczby operacji bezgotówkowych podzielonych przez liczbę rachunków bankowych. Wskaźnik ten jest w rzeczywistości wyższy od faktycznej aktywności posiadacza rachunku, ponieważ z ogólnej liczby przelewów realizowanych zarówno w obrocie międzybankowym, jak i międzyoddziałowym, nie ma możliwości wyodrębnienia płatności osób fizycznych od płatności związanych z obrotem gospodarczym. Niemniej jednak takie ujęcie jest przydatne do pokazania obrazu aktywności przeciętnego posiadacza rachunku bankowego i dostarcza kolejnych danych niezbędnych do bardziej precyzyjnego określenia stanu obrotu bezgotówkowego w Polsce. W okresie od czerwca 2005 r. do grudnia 2009 r. liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w ciągu półrocza przedstawia się następująco:

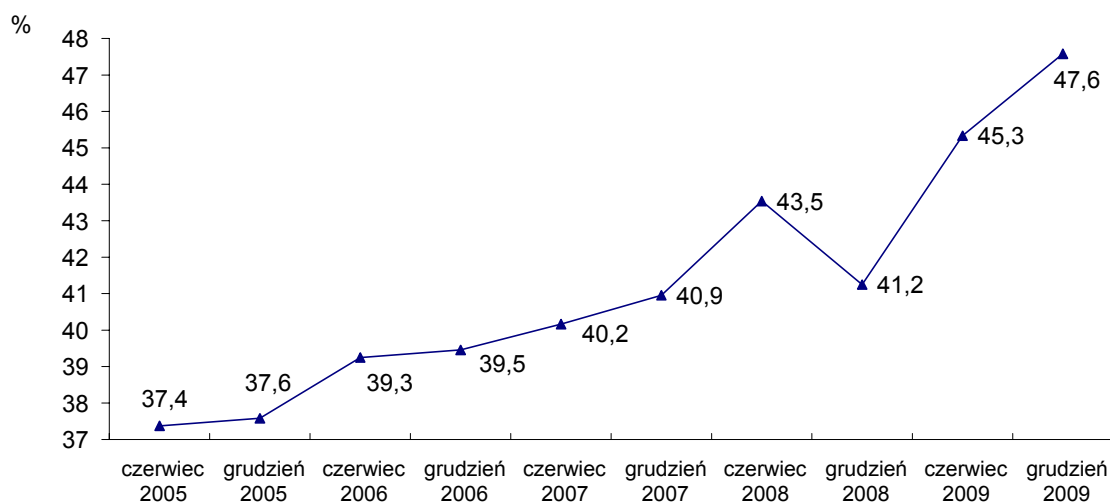
Wykres 10. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w ciągu półrocza za okres 2005-2009

W II połowie 2009 r. w porównaniu do I półrocza 2009 r. prezentowany wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym nieznacznie spadł z poziomu 32,3 do poziomu 31,9. Zatem wzrosła liczba rachunków bankowych o 2,6 mln, czyli o 8,9% (zob. wykres 9), towarzyszył spadek aktywności w przeliczeniu na 1 rachunek. Wyjaśnieniem powyższej sytuacji może być prawdopodobnie fakt, że nowi posiadacze rachunków, którzy otworzyli rachunki w II półroczu 2009 r., prezentują niższy poziom aktywności na tych rachunkach niż inni posiadacze takich rachunków. Ogólna liczba transakcji bezgotówkowych wzrosła z 941,1 mln (I półrocze 2009 r.) do 1.012 mln (II półrocze 2009 r.), ale liczba transakcji przypadających na 1 rachunek, czyli aktywność posiadaczy rachunków bankowych, nieznacznie spadła.

Trzecim analizowanym parametrem jest udział depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, który obejmuje pieniądź gotówkowy oraz depozyty *a vista*. W latach 2005 - 2009 wskaźnik ten przedstawiał się następująco:

Wykres 11. Udział depozytów gospodarstw domowych w M1

Wskaźnik wielkości udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 wzrósł w okresie II półrocza 2009 r. z 45,3% w czerwcu 2009 r. do 47,6% w grudniu 2009 r. W okresie objętym powyższym wykresem rysuje się pozytywny trend wzrostu udziału depozytów gospodarstw domowych w M1, wskazując tym samym na odpowiedni spadek udziału gotówki w tym agregacie.

Podsumowując, można stwierdzić, że w II półroczu 2009 r. poziom obrotu bezgotówkowego w Polsce, ujęty wg wyżej przedstawionych wskaźników, jest nadal relatywnie niewielki (31,7 mln rachunków, 31,9 transakcji przypadających na jeden rachunek w ciągu półrocza, 47,6% udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1). Jednakże, w odniesieniu do liczby rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych oraz udziału depozytów gospodarstw domowych w M1 obserwuje się stały wzrost tych wskaźników w analizowanym okresie. Trendy, które wyznaczają wyżej pokazane wykresy 9 i 11, należy uznać za pozytywne dla rozwoju obrotu bezgotówkowego. Ogólnie można odnotować stopniowy, aczkolwiek powolny rozwój tego obrotu w analizowanym okresie.

VI. KARTY PŁATNICZE

W II półroczu 2009 r. na rynku kart płatniczych zaszły następujące zmiany:

- 1) Utrzymała się tendencja wzrostowa liczby kart płatniczych. Na koniec grudnia 2009 r. banki wydały 33,4 mln kart, co oznacza wzrost w ciągu półrocza o 5,2 %.
- 2) Wzrosła liczba i wartość transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W II półroczu 2009 r. kartami zrealizowano 724,2 mln transakcji o wartości 172,4 mld złotych, co oznacza wzrost liczby transakcji w stosunku do I półrocza 2009 r. o 8 %, a wartości transakcji o 9,1%.
- 3) Znacznie wzrosła liczba kart kredytowych (o 11% w porównaniu do czerwca 2009 r.). Jakkolwiek, karty kredytowe, poprzez ich nadmierne użytkowanie ponad możliwości finansowe posiadacza, mogą prowadzić do powstania nadmiernego zadłużenia, ich wzrost jest bardzo pozytywną tendencją, bowiem karty kredytowe, w odróżnieniu od kart debetowych, są głównie wykorzystywane do dokonywania płatności bezgotówkowych. Wzrósł również udział kart kredytowych w ogólnej liczbie wydanych kart. Udział poszczególnych rodzajów kart w liczbie wydanych kart kształtował się na koniec grudnia 2009 r. następująco:
 - karty debetowe 65,8% (na koniec czerwca 2009 r. stanowiły 67,4%),
 - karty kredytowe 33% (na koniec czerwca 2009 r. stanowiły 31,3%),
 - karty obciążeniowe 1,1% (na koniec czerwca 2009 r. stanowiły 1,3%).

- 4) Nadal na rynku dominują karty oparte na technologii paska magnetycznego, których udział wyniósł na koniec grudnia 2009 r. 75,7%. Systematycznie rośnie jednak liczba kart w standardzie EMV, które oprócz paska magnetycznego wyposażone są również w mikroprocesor. Na koniec 2009 r. stanowiły one 24 % wszystkich kart, natomiast na koniec czerwca 2009 r. ich udział wynosił 20,1 %. W związku z planowanym przez polski sektor bankowy przechodzeniem na standard EMV do końca 2010 r., należy się spodziewać, że udział takich kart w ogólnej liczbie kart płatniczych będzie rósł nadal w 2010 r.
- 5) Na koniec grudnia 2009 r. na rynku było 215,5 tys. terminali POS, co oznacza, że w ciągu ostatnich sześciu miesięcy odnotowano wzrost o 5,5%. Według danych przekazanych do NBP przez agentów rozliczeniowych w punktach handlowo-usługowych na terenie naszego kraju dokonano w II półroczu 2009 r. 371,7 mln transakcji bezgotówkowych o łącznej wartości ponad 40,5 mld zł. Oznacza to wzrost liczby transakcji w porównaniu do II półrocza 2008 r. o 21 % i wzrost wartości transakcji o 13,1 %.
- 6) Zaobserwowano również wzrost sieci bankomatów. Na koniec grudnia 2009 r. posiadacze kart mieli dostęp do 15.883 bankomatów na terenie kraju, co oznacza wzrost w porównaniu do czerwca 2009 r. o ok. 9,2%. Oprócz banków rozwijających własne sieci bankomatów, coraz większą liczbę bankomatów posiadają niebankowi operatorzy, m.in. Euronet Polska Sp. z o.o., Cash4You (Diebold Poland Sp. z o.o.), eCard S.A, eService S.A.
- 7) Systematycznie wzrasta zainteresowanie usługą cash back, która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki w punktach handlowych przy okazji płacenia za zakupy kartą. Z usługi tej można korzystać już w 17 tys. placówek. W II półroczu 2009 r. dokonano 393 tys. transakcji cash back o łącznej wartości 43 mln zł, co oznacza wzrost w stosunku do I półrocza 2009 r. odpowiednio o 22 % i 26 %.

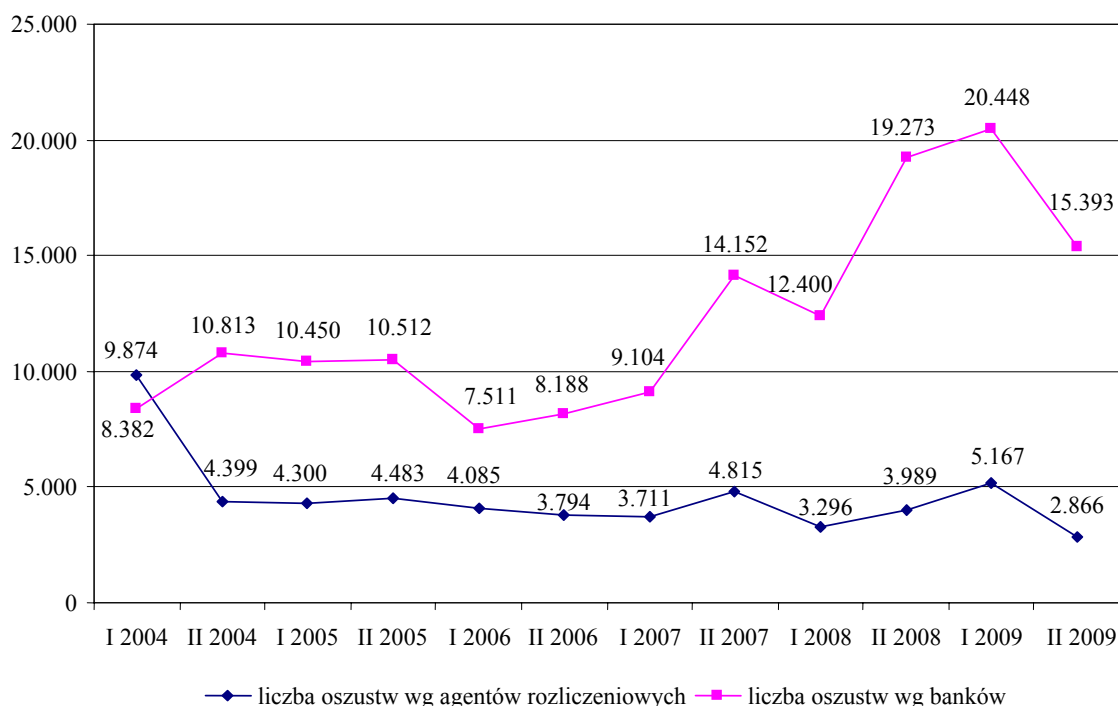
Zasygnalizowane powyżej tendencje wskazują, że rynek kart płatniczych należy do najbardziej dynamicznie rozwijających się rynków usług bankowych. Zbierane przez NBP dane statystyczne pozwalają stwierdzić, iż stopniowo zmieniają się zachowania posiadaczy kart, którzy coraz częściej wykorzystują karty do dokonywania płatności bezgotówkowych. W II półroczu 2009 r. po raz pierwszy udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi przekroczył połowę i wyniósł 51,96 %. Pod względem wartości transakcji udział ten jest mniejszy - tylko 23,9 % całkowitej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi stanowiły transakcje bezgotówkowe. W analogicznym okresie roku ubiegłego wskaźniki te wynosiły odpowiednio 47,8 % i 22,6 %. Widoczny jest zatem stały wzrost udziału transakcji bezgotówkowych we wszystkich transakcjach dokonywanych kartami.

VII. OSZUSTWA W ZAKRESIE ROZLICZEŃ PIENIĘŻNYCH PRZEPROWADZANYCH ZA POŚREDNICTWEM BANKÓW

Według danych przekazywanych przez banki, w II półroczu 2009 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 15.393, a wartość 12.044.145 zł. W porównaniu do poprzedniego półrocza liczba takich operacji spadła o 25%, a wartość o 14%. Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że dokonano 2.866 operacji oszukańczych kartami płatniczymi na kwotę 3.070.266 zł, co oznacza spadek liczby operacji oszukańczych o 45%, a ich wartości o 35%. Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowią 0,007 % ogólnej wartości transakcji kartami płatniczymi rozliczanych przez poszczególnych agentów.

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki.

Wykres 12. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2004 – 2009

Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi wraz z PIN-kodem lub sfałszowanymi oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami

wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach.

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych najbardziej niebezpieczne, choć mało liczne, są oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie stwierdzono 191 takich przypadków w porównaniu do 332 w poprzednim półroczu. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z ok. 8.679 zł do ok. 6.285 zł. W II półroczu 2009 r. dokonano 14 transakcji oszukańczych z wykorzystaniem czeków, w porównaniu do 3 w I półroczu 2009 r.

Na podkreślenie zasługuje fakt braku odnotowania jakichkolwiek incydentów związanych z poleceniem zapłaty od początku funkcjonowania tego produktu, co potwierdza tezę, że jest to bardzo bezpieczny instrument płatniczy.

VIII. DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ NBP W ZAKRESIE NADZORU NAD SYSTEMAMI PŁATNOŚCI ORAZ SYSTEMAMI AUTORYZACJI I ROZLICZEŃ PROWADZONYMI PRZEZ NIEBANKOWYCH AGENTÓW ROZLICZENIOWYCH

W II półroczu 2009 r. NBP realizował zadania w zakresie nadzoru nad systemami płatności wynikające z ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, jak również zadania wynikające z ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych.

W październiku 2009 r. Prezes NBP wydał zgodę na prowadzenie przez Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService S.A. systemu autoryzacji i rozliczeń. Kolejna zgoda została wydana w listopadzie 2009 r. na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu autoryzacji i rozliczeń prowadzonego przez First Data Polska S.A. wynikających z włączenia do rozliczeń w tym systemie systemu autoryzacji i rozliczeń American Express prowadzonego dotychczas przez Merchant Services S.A. W grudniu 2009 r. Prezes NBP wydał ponadto zgodę na prowadzenie przez PayTel S.A. systemu autoryzacji i rozliczeń.

Ponadto Departament Systemu Płatniczego NBP zbierał i analizował dane statystyczne dotyczące rynku kart płatniczych (dane od wydawców kart płatniczych oraz od agentów rozliczeniowych). Dane te zbierane są na podstawie przepisów ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych oraz odpowiednich rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy. NBP zbierał również dane statystyczne na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra

Finansów z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobu, zakresu i terminów przekazywania przez podmioty uczestniczące w rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych danych niezbędnych do dokonywania przez Narodowy Bank Polski oceny funkcjonowania rozliczeń pieniężnych i rozrachunków międzybankowych. Podmiotami objętymi przepisami ww. rozporządzenia są spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, przedsiębiorcy wykonujący działalność gospodarczą w zakresie wykonywania i pośrednictwa w realizowaniu przekazów pieniężnych krajowych i zagranicznych (np. Western Union, MoneyGram), przedsiębiorcy wykonujący działalność gospodarczą polegającą na pośredniczeniu w przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe (np. BillBird S.A., Żabka Polska S.A., PayTel Sp. z o. o., TransKasa itp.).

Z danych przekazanych za II półrocze 2009 r. wynika, że obecnie funkcjonuje 206 podmiotów pośredniczących w przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe, które dysponują siecią 13.820 punktów przyjmujących wpłaty. W II półroczu 2009 r. przyjęły one 30 mln wpłat gotówki o łącznej wartości ponad 4,1 mld zł. Oznacza to, w porównaniu do I półrocza 2009 r., wzrost liczby transakcji o 10 %, oraz wartości o 11%. Należy przy tym zaznaczyć, że wzrost ten wynika również z faktu, że wiele nowych firm rozpoczęło przekazywanie danych do NBP lub uaktualniło swoje sprawozdania.

Zaobserwowana poprzednio konsolidacja rynku w dalszym ciągu ma miejsce, co wynika z informacji otrzymanych od pięciu największych podmiotów.

IX. SYSTEMY ROZRACHUNKU PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

a) System prowadzony przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

W II półroczu 2009 r. KDPW S.A. opracował nową strategię Spółki pt.: „Strategia KDPW S.A. na lata 2010-2013”, która została przyjęta przez Radę Depozytu w dniu 8 grudnia 2009 r. Strategia jest ukierunkowana na budowę pozycji regionalnej oraz konkurencyjności KDPW S.A. na arenie międzynarodowej. Wizją KDPW S.A. jest stworzenie do 2013 r. prężnej grupy kapitałowej z zakresem usług opartych na nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązaniach technologicznych, wspierającej budowę centrum regionalnego w Warszawie, oraz z KDPW S.A. jako główną instytucją depozytowo-rozliczeniową w Europie Środkowej i Wschodniej.

Realizacja „Strategii KDPW S.A. na lata 2010-2013” będzie się koncentrować wokół 8 celów strategicznych, w zakresie których znalazły się m.in. następujące projekty:

1. Wydzielenie izby rozliczeniowej (Central Counterparty, CCP) - realizacja tego celu spowoduje zmniejszenie ryzyka i obciążenia uczestników polskiego rynku kapitałowego. W pierwszym etapie nastąpi wydzielenie gwaranta rozliczeń jako odrębnej spółki, której

jedynym zadaniem będzie wspomaganie kapitałem własnym systemu płynności rozliczeń transakcji zawieranych na rynku regulowanym. Kolejnym krokiem będzie utworzenie izby rozliczeniowej CCP z nowoczesnym systemem zarządzania ryzykiem opartym na technologii SPAN, a następnie wyposażenie CCP w funkcję nettowania transakcji, zmniejszającą koszty rozrachunku transakcji poprzez znaczącą redukcję instrukcji rozrachunkowych przekazywanych do KDPW.

2. Integracja KDPW S.A. ze strukturami europejskimi, czyli zmniejszanie barier dotyczących płatności w euro i transgranicznego rozrachunku papierów wartościowych. Dwa główne projekty w tym obszarze to: TARGET2 – podłączenie KDPW S.A. do systemu obsługi w czasie rzeczywistym rozrachunków pieniężnych w euro na terytorium państw UE oraz TARGET2-Securities – gotowość techniczna do outsourcingu infrastruktury rozrachunku krajowych i zagranicznych papierów wartościowych na rzecz operatora platformy T2S.

3. Wprowadzanie nowych usług poprzez tworzenie rozwiązań centralnych oraz wprowadzanie standardów redukujących koszty. Działania w tym obszarze to m.in. wdrożenie rozwiązania Elektronic Trade Confirmation (ETC), rozwój usług związanych z rozliczaniem transakcji OTC, wdrożenie usług umożliwiających rozrachunek transgraniczny na zasadzie DvP.

4. Podnoszenie jakości i zakresu obecnie oferowanych usług. W ramach tego celu realizowane będą m.in.: obsługa kont zbiorczych typu Omnibus na rzecz zagranicznych depozytów papierów wartościowych, wprowadzenie funkcji agenta rozrachunkowego obsługującego zagranicznych uczestników rozliczających, wprowadzenie mechanizmu „hold-release” dla zestawienia instrukcji rozrachunkowych, budowa systemu pożyczek papierów wartościowych oraz rozwój usług w zakresie zdarzeń korporacyjnych.

W zakresie dotyczącym zmian w funkcjonowaniu prowadzonego przez KDPW S.A. systemu rozrachunku papierów wartościowych najważniejszą zmianą nie tylko w II półroczu 2009 r., ale w ostatnich latach, była zmiana systemu informatycznego obsługującego rozliczenia i rozrachunek papierów wartościowych. Z dniem 3 sierpnia 2009 r. został wdrożony nowy system depozytowo - rozliczeniowy (NSDR) o nazwie „kdpw_stream”.

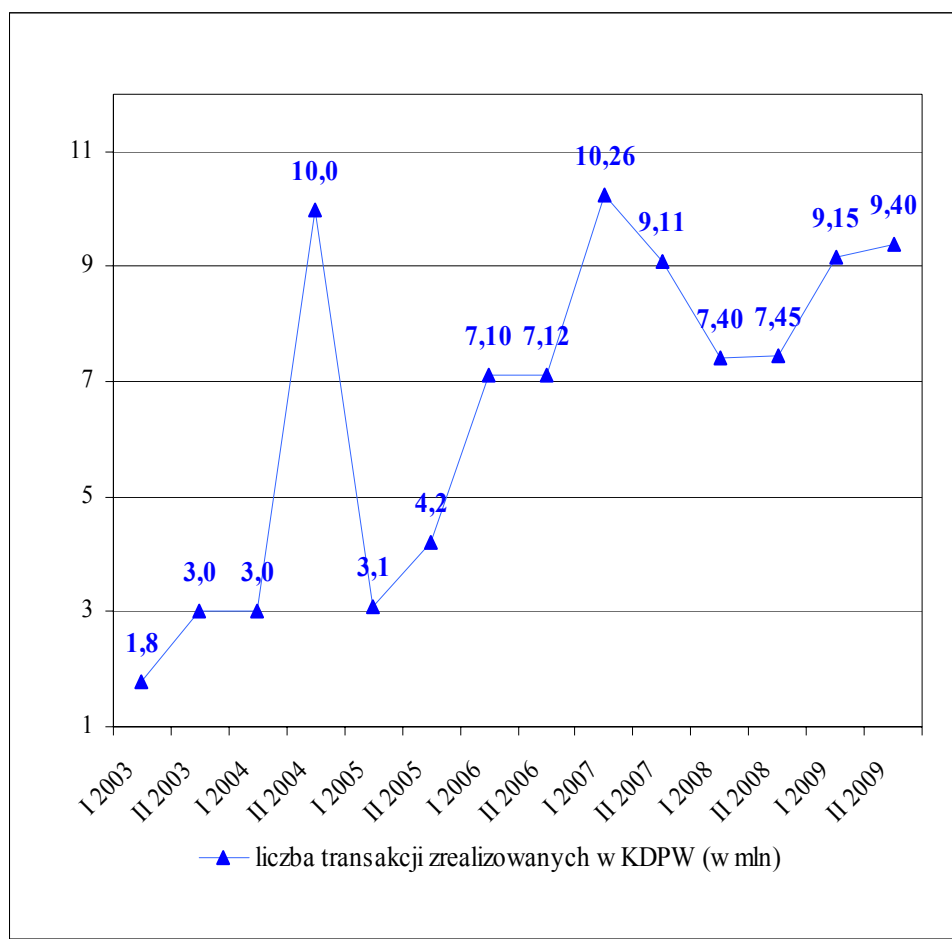
System ten oferuje uczestnikom KDPW nowe funkcjonalności, do których należą:

- elastyczne tworzenie kont,
- wstępne zestawianie instrukcji rozliczeniowych (tzw. pre-matching),
- równoległy rozrachunek transakcji FoP i DvP na wszystkich papierach wartościowych w systemie sesyjnym i systemie RTGS,
- wzbogacanie instrukcji rozliczeniowych,
- transakcje złożone,

- dyspozycje stałe,
- bardziej elastyczne definiowanie rachunków bankowych uczestników/płatników (rachunek podstawowy/rachunek dodatkowy).

W II półroczu 2009 r. KDPW S.A. rozliczył 9.439.320 transakcji na łączną wartość 2.731,1 mld zł (w I półroczu 2009 r. odpowiednio 9.150.552 transakcje o wartości 2.422,1 mld zł).

Wykres 13. Liczba transakcji zrealizowanych w KDPW w latach 2003 - 2009

b) Systemy SKARBNET i SEBOP obsługujące Rejestr Papierów Wartościowych

W II półroczu 2009 r. w systemach SKARBNET i SEBOP obsługujących Rejestr Papierów Wartościowych zaszły następujące zmiany:

1. W sierpniu 2009 r. zmienił się sposób przekazywania komunikatów i dowodów ewidencyjnych z systemu SKARBNET do KDPW w celu rozliczenia przetargów obligacji i udzielania kredytów (lombardowego, technicznego i śróddziennego w euro), zabezpieczeniem których są papiery wartościowe zdeponowane w KDPW. Zmiana ta

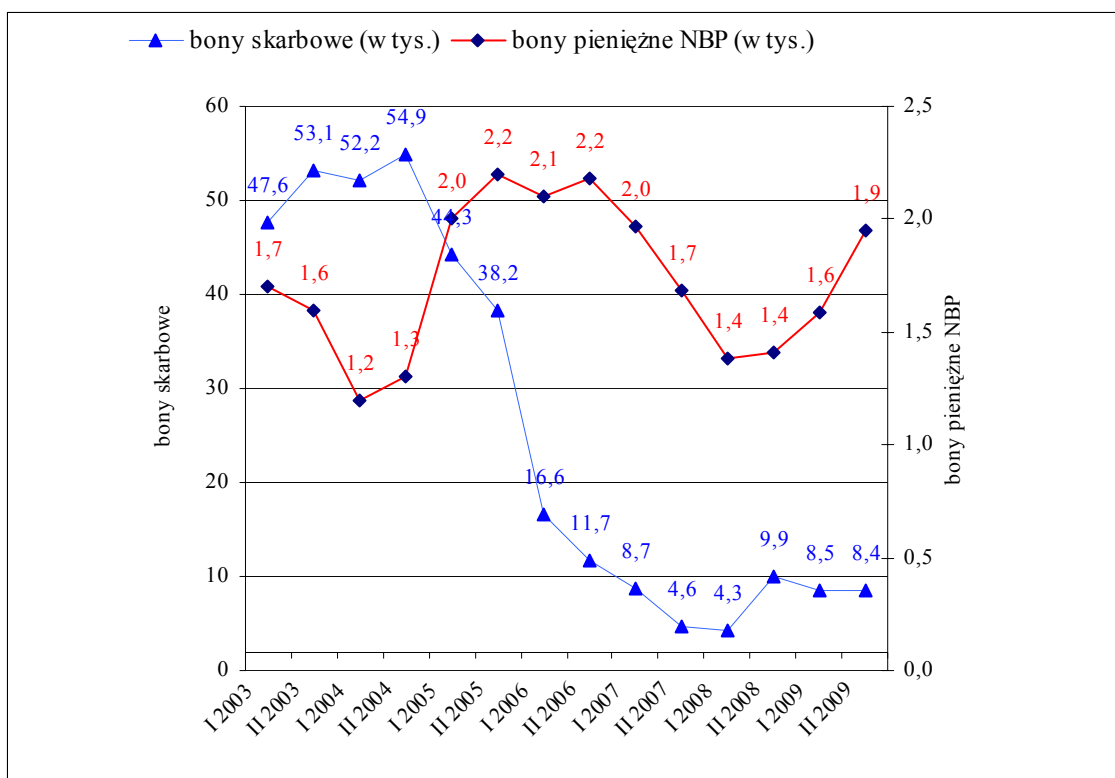
związana była z wdrożeniem przez KDPW S.A. nowego systemu depozytowo – rozliczeniowego i zastosowania rozwiązań służących do obsługi intensywnej wymiany danych w trybie automatycznym (ESDK – Elektroniczny System Dystrybucji Komunikatów, działający na zasadzie wymiany standaryzowanych komunikatów w czasie rzeczywistym, w oparciu o mechanizmy kolejkowe dostarczane przez oprogramowanie WebSphere MQ Server).

2. We wrześniu 2009 r. NBP zawarł z Bankiem Gospodarstwa Krajowego (BGK) umowę w sprawie powierzenia NBP organizacji przetargów obligacji emitowanych przez BGK, poręczonych lub gwarantowanych przez Skarb Państwa. W celu obsługi ww. przetargów został zmodyfikowany system SKARBNET w zakresie organizacji przetargów sprzedaży, odkupu i zamiany obligacji gwarantowanych, bezpośrednio komunikacji z BGK (odbiór przez Departament Operacji Krajowych NBP podaży i decyzji przetargowej, przekazywanie do BGK raportów dotyczących przetargów) oraz przekazywania dowodów ewidencyjnych do KDPW S.A. w celu rozliczenia ww. przetargów.

3. W grudniu 2009 r. rozpoczął funkcjonowanie nowy elektroniczny system ELBON2, przeznaczony do przekazywania ofert i komunikatów na przetargi papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa i BGK. System ten to druga wersja obecnie funkcjonującego systemu Elbon, zmieniona technologicznie i dostosowana do obsługi zarówno krajowych, jak i zagranicznych uczestników przetargów, z interfejsem także w języku angielskim, wymagająca od użytkownika jedynie dostępu do internetu. Dodatkowo, w eksploatacji systemu ELBON2 wykorzystano innowacyjny sposób ochrony kryptograficznej, polegający na instalacji certyfikatów uwierzytelniających wydawanych przez Centrum Certyfikacji Kluczy, bez konieczności osobistego odbioru przez uczestników przetargów.

W omawianym okresie Rejestr Papierów Wartościowych przetworzył 8.417 transakcji bonami skarbowymi o wartości 662,7 mld zł (w I półroczu 2009 r. 8.477 transakcji o wartości 506,6 mld zł), oraz 1.949 transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 2.470,3 mld zł (w I półroczu 2009 r. 1.584 transakcje o wartości 953,1 mld zł).

Wykres 14. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi zrealizowanych w RPW w latach 2003 – 2009

X. ZAGADNIENIA PRAWNE DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO

W II półroczu 2009 r. weszły w życie następujące akty prawne dotyczące zagadnień związanych z systemem płatniczym:

1. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 924/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie płatności transgranicznych we Wspólnocie oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 2560/2001

Rozporządzenie to uchyliło poprzednio obowiązujące rozporządzenie nr 2560/2001 i stosuje się je od dnia 1 listopada 2009 r. Podstawowa zasada wprowadzona przez to rozporządzenie dotyczy obowiązku pobierania przez dostawców usług płatniczych takich samych opłat za krajowe i transgraniczne płatności dokonywane w ramach Wspólnoty do wysokości 50 000 euro. W przeciwieństwie do rozporządzenia nr 2560/2001, rozporządzenie nr 924/2009 stosuje się także do transakcji polecenia zapłaty, ponadto wprowadziło ono przepisy dotyczące opłaty interchange od transakcji polecenia zapłaty w euro, a także obowiązek posiadania zdolności odbiorczej dla takich transakcji. Obowiązek ten oznacza, że dostawca usługi płatniczej dłużnika posiadający zdolność odbiorczą dla krajowego polecenia zapłaty w euro, musi posiadać zdolność odbiorczą dla transakcji polecenia zapłaty w euro zainicjowanej przez

wierzyciela poprzez dostawcę w dowolnym państwie należącym do Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Dostawcy usług płatniczych z krajów strefy euro zobowiązani są do dostosowania się do powyższego wymogu najpóźniej do dnia 1 listopada 2010 r., zaś dostawcy usług płatniczych z krajów spoza strefy euro najpóźniej do dnia 1 listopada 2014 r.

2. Ustawa z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw

Ustawa ta weszła w życie z dniem 21 października 2009 r. Na jej mocy Prezes NBP otrzymał nowe kompetencje, które umożliwiają wspomaganie Komisji Nadzoru Finansowego w sprawowaniu nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, w tym nad systemem „kdpw_stream”, którego operatorem jest Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. W szczególności, w wyniku wejścia w życie ww. ustawy, Prezes NBP otrzymał następujące kompetencje:

1. względem KDPW S.A.:

- a) prawo do opiniowania regulaminu wykonywanych czynności w zakresie zadań, o których mowa w art. 50 ust. 4 pkt 1, 4, 5, 11, 12 i 14 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi (ustawa), przez spółkę, której zostało przekazane wykonywanie czynności z zakresu zadań, o których mowa w ust. 1 pkt 1-6 lub ust. 2,
- b) prawo do opiniowania regulaminu KDPW i jego zmian w zakresie wskazanym w art. 50 ust. 2,
- c) prawo żądania udzielenia pisemnych informacji w sprawach dotyczących działalności KDPW S.A. w zakresie dokonywania rozrachunku lub rozliczania transakcji, których przedmiotem są instrumenty finansowe od osób wchodzących w skład Zarządu KDPW S.A. lub pozostające z KDPW S.A. w stosunku pracy,
- d) obowiązek zawiadomienia Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego o przypadku, gdy w opinii Prezesa NBP działalność KDPW S.A. w zakresie dokonywania rozrachunku lub rozliczania transakcji, których przedmiotem są instrumenty finansowe, nie zapewnia bezpiecznego i sprawnego funkcjonowania systemów rozrachunku prowadzonych przez KDPW S.A.,
- e) prawo do opiniowania regulaminu określającego sposób tworzenia i wykorzystywania funduszu rozliczeniowego i jego zmian,

2. względem innych podmiotów w zakresie prowadzenia rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych:

- a) prawo do opiniowania wniosku i dokumentów związanych z prowadzeniem izby rozliczeniowej lub izby rozrachunkowej,

- b) prawo do opiniowania regulaminu izby rozliczeniowej i izby rozrachunkowej oraz ich zmian,
- c) prawo do opiniowania regulaminu określającego sposób tworzenia i wykorzystywania funduszu zabezpieczającego prawidłowe wykonanie zobowiązań wynikających z transakcji zawieranych na rynku regulowanym i jego zmian.

Poza ww. zmianami, ustawa z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw wprowadziła również zmiany do ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych. Zgodnie z tymi zmianami, Prezes NBP ma możliwość uznania za system płatności podlegających prawu polskiemu prawnym powiązań także pomiędzy dwoma uczestnikami¹¹, gdy uznanie takie jest zasadne ze względu na ryzyko systemowe. Analogiczne uprawnienie przysługuje Komisji Nadzoru Finansowego w zakresie systemów rozrachunku papierów wartościowych.

Ponadto, na mocy ww. ustawy Prezes NBP w odniesieniu do systemów płatności, a Komisja Nadzoru Finansowego w odniesieniu do systemów rozrachunku papierów wartościowych mają możliwość uznania uczestników pośrednich danego systemu za uczestników.

3. Obwieszczenie Prezesa NBP w sprawie ogłoszenia listy podmiotów będących uczestnikami systemów płatności i systemów rozrachunku papierów wartościowych prowadzonych przez Narodowy Bank Polski, systemów rozrachunku papierów wartościowych prowadzonych przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. i giełdową izbę rozrachunkową oraz innych systemów płatności i systemów rozrachunku papierów wartościowych, w których istnieje ryzyko systemowe

Obwieszczenie powyższe zostało podpisane przez Prezesa NBP w dniu 15 września 2009 r. i zastąpiło poprzednio obowiązujące obwieszczenie z dnia 14 czerwca 2007 r. Obwieszczenie to powinno stanowić dla sądów i właściwych organów w rozumieniu ustawy o ostateczności rozrachunku źródło informacji, które podmioty są uczestnikami systemów płatności i systemów rozrachunku papierów wartościowych, co może być istotne w sytuacji ewentualnego ogłoszenia upadłości takiego podmiotu.

W II półroczu 2009 r. kontynuowano również prace nad projektem ustawy implementującej do prawa polskiego dyrektywę 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego. Ministerstwo Finansów przedstawiło kolejne projekty ustawy o usługach płatniczych implementującej do prawa polskiego dyrektywę

¹¹ Zasadą jest, zgodnie z art. 1 pkt 1 ustawy o ostateczności rozrachunku, że system płatności składa się co najmniej z trzech uczestników.

2007/64/WE w lipcu, a następnie w październiku 2009 r. W grudniu 2009 r. odbyła się w Ministerstwie Finansów konferencja uzgodnieniowa dotycząca projektu ustawy o usługach płatniczych z września 2009 r. (projekt ten był przekazany do uzgodnień międzyresortowych w październiku 2009 r.). Zgodnie z programem prac legislacyjnych Rady Ministrów na styczeń – czerwiec 2010 r. planuje się przyjęcie projektu przez Radę Ministrów do końca marca 2010 r. Zważywszy na brak implementacji ww. dyrektywy do polskiego porządku prawnego w wyznaczonym terminie (1 listopada 2009 r.) obowiązujące w Polsce regulacje prawne nie są spójne z regulacjami obowiązującymi w krajach, które tę dyrektywę już wdrożyły, co powoduje problemy np. w przypadku kosztów dotyczących przelewów transgranicznych nominowanych w euro.

Ponadto, w związku z wejściem w życie w czerwcu 2009 r. dyrektywy 2009/44/WE zmieniającej dyrektywę 98/26/WE w sprawie zamknięcia rozliczeń w systemach płatności i rozrachunku papierów wartościowych oraz dyrektywę 2002/47/WE w sprawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w odniesieniu do systemów powiązanych i do wierzytelności kredytowych, w II półroczu 2009 r. rozpoczęto w NBP prace nad opracowaniem projektu ustawy implementującej ww. dyrektywę w części dotyczącej zmian dyrektywy 98/26/WE. Dyrektywa 2009/44/WE powinna zostać wdrożona do polskiego systemu prawnego do dnia 30 grudnia 2010 r., natomiast przepisy wdrażające tę dyrektywę do prawa polskiego powinny być stosowane od dnia 30 czerwca 2011 r.

XI. POZOSTAŁE DZIAŁANIA DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO

Wydanie przez Trybunał Konstytucyjny wyroku odnoszącego się do kwestii konstytucyjności przepisów ustawy z dnia 24 września 2008 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi i niektórych innych ustaw

W dniu 25 lipca 2008 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw. Przepisy tej ustawy przewidywały m.in. wykluczenie NBP z kręgu podmiotów mogących być akcjonariuszem KDPW S.A. poprzez wykreślenie NBP z zamkniętego katalogu podmiotów mogących być akcjonariuszami tej spółki, oraz obowiązek zbycia przez NBP posiadanych akcji KDPW SA w terminie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy pod rygorem utraty prawa głosu z akcji – odpowiednio art. 1 pkt 37 lit. a (nadający nowe brzmienie art. 46 ust. 3 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi) oraz art. 19 nowelizacji. W związku z powyższym w dniu 22 września 2008 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w trybie art. 122 ust. 3 Konstytucji RP przedstawił we wniosku do Trybunału Konstytucyjnego zarzut niezgodności art. 19

w związku z art. 1 pkt 37 lit. a ustawy z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw z art. 2, art. 7, art. 21 ust. 1, art. 9 w związku z art. 91 ust. 1 i 2 oraz z art. 227 ust. 1 Konstytucji RP.

W dniu 16 lipca 2009 r. Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie rozpoznał wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dotyczący praw i obowiązków banku centralnego i orzekł, że art. 19 w związku z art. 1 pkt 37 lit. a ustawy z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 227 ust. 1 w związku z art. 2 oraz z art. 21 ust. 1 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 7, art. 9 oraz art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Jednocześnie Trybunał orzekł, że przepis ten nie jest nierozzerwalnie związany z całą ustawą. Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu do powyższego orzeczenia wskazał, że: „Akcje Narodowego Banku Polskiego w Krajowym Depozycie Papierów Wartościowych były postrzegane (...) jako jeden ze środków realizacji zadań NBP w zakresie zintegrowanego nadzoru nad systemami płatności i rozrachunku papierów wartościowych (...). Prawa te stanowią ważny instrument uczestniczenia w procesie decyzyjnym, poprzez udział w organach korporacyjnych tej spółki oraz wpływ na politykę spółki i na funkcjonowanie Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych zgodnie z interesem publicznym. Inaczej mówiąc: posiadanie akcji KDPW przez NBP jest decydujące nie tyle z uwagi na to, że akcje te mają wymierną wartość majątkową. Posiadanie akcji wiąże się z racji uprawnień korporacyjnych akcjonariuszy z uczestnictwem w gremiach decyzyjnych KDPW. Uczestnik tych gremiów (posiadacz akcji) może bezpośrednio wpływać na modelowanie rynku finansowego przede wszystkim z uwagi na dostęp w czasie realnym do wiedzy na temat polityki spółki i przepływów finansowych, rejestrowanych w KDPW. Jeżeli zatem zakłada się, że wiedza ta jest niezbędna Narodowemu Bankowi Polskiemu do wykonywania jego konstytucyjnych funkcji w zakresie polityki pieniężnej, to - na co zwraca uwagę Europejski Bank Centralny - nieodzowne jest stworzenie instrumentów (kanałów) bezpośredniego oddziaływania NBP na funkcjonowanie instytucji rynku papierów wartościowych i uzyskiwania zeń informacji. Wbrew stanowisku, wyrażanemu w toku prac nad ustawą informacje, jakimi dysponuje członek władz spółki i organ zewnętrzny uprawniony w trybie administracyjnym do ich udostępnienia - nie są równoważne. Decyduje tu przede wszystkim to, że właściciel akcji uzyskuje informacje na bieżąco. Informacje, jakie NBP uzyskuje dzięki uczestniczeniu jako akcjonariusz w organach KDPW, umożliwiają skuteczność działania NBP w zakresie realizowania jego konstytucyjnych funkcji ustalania i realizowania polityki pieniężnej”.

W związku z powyższym w dniu 29 września 2009 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej podpisał ustawę o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych

innych ustaw z pominięciem przepisu art. 19 tej ustawy, przewidującego obowiązek zbycia przez NBP posiadanych akcji KDPW SA w terminie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy pod rygorem utraty prawa głosu z akcji. W efekcie NBP nie został wykreślony z zamkniętego katalogu podmiotów mogących być akcjonariuszami KDPW S.A. i nie ma obowiązku zbycia akcji spółki. Ustawa weszła w życie w dniu 21 października 2009 r.

Prace nad projektem „Programu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010-2013”

Projekt „Programu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010-2013” został w sierpniu 2009 r. przekazany przez Ministerstwo Finansów do uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji społecznych w trybie wskazanym w art. 19a w zw. z art. 6 ust. 2 - 4 ustawy z dnia 6 sierpnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712) z prośbą o zgłaszanie ewentualnych uwag oraz pomoc w oszacowaniu, w zakresie właściwości poszczególnych resortów oraz instytucji, nakładów finansowych niezbędnych do realizacji „Programu”.¹² Po zakończeniu tych uzgodnień i konsultacji Ministerstwo Finansów rozpoczęło analizę uwag zgłoszonych w ramach ww. konsultacji i przygotowanie raportu z tych konsultacji oraz przygotowało kolejną wersję Programu. W I półroczu 2010 r. planowane jest przekazanie „Programu” do akceptacji jednego z komitetów Rady Ministrów, a następnie przyjęcie przez Radę Ministrów „Programu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010-2013” jako programu rządowego.

Materiał opracowali:
Krzysztof Freliszek
Alina Damińska
Anna Kalinowska-Piech
Robert Klepacz
Małgorzata Kopańska
Barbara Kozińska
Radosław Krawczyk
Radosław Łodyga
Paweł Łysakowski
Hanna Majewska
Ewa Ożdżeńska
Wanda Rafalska
Agnieszka Zdzeszyńska

Akceptował:
Adam Tochmański
Dyrektor Departamentu

¹² <http://www.mf.gov.pl/dokument.php?const=6&dzial=645&id=180756&typ=news&PortalMF>